

52
M74

БЛО МОВЧАН

К
Л
С
С
С

ПАВЛО МОВЧАН

КА
ДЕЖ
ПОЕЗІЇ
ІА
Р

У2
М74 / ШБ(2-ук) 7-5

Сборник известного украинского советского поэта состоит из новых стихотворений. Ведущая тема книги — размышления о вечной категории времени. Автор рассматривает ее на фоне современной жизни народа в морально-этическом и философском аспектах. В стихах П. Мовчана достоверность пережитого и напряженность лирического ощущения, личные переживания и гражданские мотивы. Книга богата яркой символикой, насыщена оригинальными художественными ассоциациями.

Рецензенты: П. И. Осадчук,
М. Ф. Слабошпицький

1095994

Переоблік 10

ПЕРЕОБЛІК

М 4702590200-096
М223(04)-85 123.85

© Видавництво «Радянський письменник», 1985

* * *

*Гортається все швидше
життєвий календар,
рука чіткіше пише
червоне слово — ж а р...
Жар слова, жар любові,
жар серця, жар думок;
вода ж знесе дніпрова
відірваний листок...
Та дня не обіравати,
бо він в життя ввійшов
так, як Вітчизна, мати,
як всі червоні дати
в твою свідомість й кров:
ось Жовтень, Перемога,
ось сорок п'ятий рік...
А календар — дорога
на весь земний твій вік.*

M. A. C.

Зупинка

Вже дихають вирієм крила лелечі,
і тінь прохолоди все довше лежить
у тебе в ногах. І згинаються плечі,
так наче поважчала неба блакить.
В сусідському дворі відбувало весілля:
спориш весь затоптано, вибитий тік,
і жовтий листочок, немов на похмілля,
кружляє, танцює востаннє за вік.
О часе біжучий, на хвилю спіткнися,
незримий годинник у серці спини...
На що сподіватись деревам чи листю?
Що коло почнеться нове із весни?
Та півнячий глас полум'яно-окличний
немов запевняє: все буде як слід.
Щомиті вода прибуває кринична
і міниться в барвах золочений світ.
З-за хмари лляної прорізався промінь,
ріденьку траву аж до дна просвітив,
і тінь твоя в землю вросла, наче корінь,
та час хилитнув: ну хутчій відпусти!..

Відлуння

Йдуть дощі неситі на сніги нечисті,
не згадаю гадки і не змислю мислі.
Збавлене чи збуते,
стерте чи забуте,
березень минувся чи прожився лютий?
Зменшується білість, чорнота зростає,
крапельини спілі віття угинають —
стончуються пучки, і долоні в'януть —
падають додолу персні олов'яні,
котяться поволі по землі похилій...
І княпіє ворон на Савур-могілі...
Він, струсивши сльоту, мов під крила горне
білі латки снігу в свою пам'ять чорну...
Видко йому, видно пляму на подині:
чорноту відбитка, згадку про людину.
Не згадає гадки і не змислить мислі:
відкіля ця латка? хто у землю втиснув?
Що ні дощ не змиє, ні сніги не збілять —
крізь ріллю рахманну виступає сіллю.
Ворон не згадає. Пригадає простір,
бо в його огромі не вщухає постріл.

Триптих про війну

1

Розмотавсь клубок із гірки:
кілометри нитки — ген,
де обпалені одвірки
і високий в небо клен.
Там сукалися волокна
в пучках матері в ту нить,
що від сліз щохвилі мокла
й уривалася щомить...
Гребінь, прядка і куделя,
волокнистая журба,
і в'юнка, як павіть хмелю,
нитка в'ється чи судьба?
Зозла стригалом овечим
я ту нитку перетяв:
похилився день на вечір,
похилилося й життя.
І побачив, як холоне
ув очах скупий вогонь,
наче тріщина на дзвоні —
сивина побіля скронь.

2

Спрагли очі відкривають день:
зелений простір
і вервечка птахів,
а попереду білий метелик стелі.
Сьогоднішній вітер приніс
пам'ять про тебе —
з якого поля?
Водить мати по грядці скруху:
щось не сходить пісок вже тридцяту весну...
Золотий молочай
гріє стежку далеку,
спучнявіла вода у відрі по вінця —
а тебе немає!
Лиш побрижена шибка
цідить світло, як сито,

пересохла мостина, повна крику твого,
зойкне, ох і зойкне під чужою стопою.
І треба ступать мені вдвічі твердіше,
двічі шляхи переходить — за тебе й за себе.

3

Ось так, як завжди, із порога
скарбує пам'ять — а для чого?
І посуттєве, і дрібне,
і неухильно день за днем
шукає витoki дорога.
А що ж було — вікно, чи стеля,
чи зерня пташки у руці?
Ні, свічки полохкий метелик,
що грівсь у мами на щоці.
Все ж інше в давність відступило:
не вигулькне, не прозирне
з-під шару золотого пилу,
що пам'ять огорта... й мене.
Лиш обрис мальви на тлі хати
свідкує невиразне щось...
Про шлях, що батьком започатий...
Про все, що в мандри заплелось...
Як він ішов — не озирався,
і карбувавсь навічно слід,
в шинельний колір одмінявся
озвучений чобітьми світ.
На рівні неньчиного серця
стояв мій погляд, як вода,
за тридцять літ —
він розпростерся,
бо вигляда ж, бо вигляда...

*Пам'яті композитора Якуба Мунка,
автора «Танго смерті»,
який загинув
у Янівському концтаборі*

Волохатий звук гобоя
ходить вперто за тобою,
та не тане віск у вухах,
хоч труба жарінням жбуха.
Крок вимірює хвилини,
в землю втоптує вуглини,
хилитається між стін,
як вагадло — гостра тінь...
Не відтвориш, не повториш
і не витрубиш той крик,
що запікся згустком крові,
припечатавши язик.
Галасливе марнославство,
тиха хтивість на смичку —
перебарвлює настрої,
та на душу хилитку.
Ох, навіщо всі ці звуки,
струни, здвоєні басы,
якщо ширші за розпуку
два дитячі голоси!
Сміх гармошки розсіпався
на золочених губах,
раптом постріл ситим басом
спалахнув і не потах.
Раптом дзеркало повітря
потрощилося ущент:
віск гарячий — жовтий вітер
і рушничний інструмент.
Запечатався навечно
слух у пам'яті стільник —
в ньому ж тиша потойбічна,
що пекучіша за крик...
Ой, не хукайте у труби, —
не роздмухаєте слух,
для якого звуком згуби
нарудить найлегший пух.

Листок

З дштячих спогадів

Між білим небом та землею
гіллям назубився гайок,
і сніговою течією
прибило висохлий листок.

Упростяж глянув: білим-біло...
Лиш проступили реп'яхи,
неначе родзинки на тілі,
сирітним нагадом сухим,
що часу колесо велике
зробило оберт ще один.

А ти сягнув за межі крику,
муруючи стіну з крижин.
Глянь: випростовується промінь,
напружуючи тятиву,
і проступає слід червоний
крізь ватну білість снігову...

Підносиш до очей долоню —
яка прозоро-кров'яна!
За обрій хмари йдуть червоні,
з очей спадає пелена...

Вже видно: коні, лан пшеничний,
вогонь із чотирьох сторін
повзе і чорний перст рушничний
у мене цілиться: ось він!

Вже бачу, як по соломинках
багряна скрапує вода,
у неньки на губах жаринка;
листок до лона приклада
вона широкий, лопушаний...

Та з-під листка, із-під долонь
б'є джерелом густо-багряним
крикущий золотий вогонь.

Кричу і голосок зриваю,
до вишитого рукава
тягнусь...

Долоню зняв — немає
нікого... Білість снігова...
Беру листок сухий дубовий,
щоб рану губ своїх стулить.
Він, насотавшись криком крові,
від голосу горить, горить...

*Після
перегляду фільму
«Звичайний фашизм»*

Ніч велика, велика, велика!
Прагну голос роздмухати криком,
але бракне повітря мені.
Задихаюсь в нічній німотні —
гукнути нікого не можу —
глухота подовкіл зловорожа.
І страшна не війна — прокидання:
раптом в шибці не буде світання.
І надворі пільма як у сні —
чи то ніч, наче пам'ять війни?
Та свідомість давно не дримає,
обіймає сирітство безкрає:
я не сплю, ти не спиш біля мене,
очі втупивши в сутінь студену.
І по тому, як дрібно тремтиш,
відчуваю: беззвучно кричиш...

*Батькові
рубці*

З циклу «Фотокартки»

Як пам'ять відбілить
і кров свою очистить?..
Порошиться блакить
на дерево безлисте.

І тріщина вузька —
то й сніг не западає.
А неба товщ важка
сльозу лиш витискає.

Спливає чистота...
Що ж осіда на серці?
Чи сажа від гнота?
Чи сіль в очах на денці?

Не відбілить мені
зеленої сорочки.
Бо там, де рвались дні,
влаталися листочки...

Рубець, іржавий дріт
тримають рване тіло.
Синіє криці лід
у тілі сповочілім.

Розрубане плече,
розкраяні полотна,
і світло із очей
тече чомусь скорботно.

Життя не відбілить,
з смоли не вилить свічки —
заткалась чорна нить
у сорок другім в січні.

Не виторочить, ні...
Рубцьовані провали...

Бо ти лицем зчорнів,
як серце прошивали
осколки, кулі, шріт —
з ливарень Круппа криця
прошила білий світ,
метал блищить в зіницях.

І в голосі — метал:
— Убивці, бомботворці,
а щоб вас хилитав
лиш вітровій на шворці.

То мати губ рубець
розшила для прокляття.
І зору промінець
прошив усі багаття.

109598

*Біля
братської могили*

Незримо, але чітко мінився хмари профіль.
В проміжках між дощами спалахували кохви
і, висвітливши сутінь, заціпеніли в страсі,
бо, як і ти, уздріли провали чорні в часі.
З тих непомітних щілин тягло липкою цвіллю
і листя вибивалось несправжнє, побіліле...
І чувся плач: «Синочку, гіркий мій полиночку,
чого ж ростеш далеко ти на чужім горбочку?..»
Щоб зір не провалився, я притулив долоні —
на пучках і на листях окапини солоні.
То парафін із хмари? Чи захололе світло?
У чорному проваллі полин цвіте сирітно.
Долоні піднімаю, щоб затулити отвір
в проламаному часі, та голос б'є скорботний:
«Ой не впаде ж соненько на твою головоньку...
Ой прийди хоч дощиком та й до свого
домоньку...»

*Пожовкла
дитяча фотокартка*

З циклу «Фотокартки»

В безмежних пухнечах затишно, уліжно,
розірвано обрію кільця річні,
і дихає холод хвилястий невстіжно —
нема де сховатись малому мені.
Цей ватяний лейбик, вітрами підшитий,
мені завеликий — з чужого плеча,
та й тіло впадковане, дране, як сито, —
на ньому сліди і від куль, від меча.
Під тим драним тілом — ще менша істота,
а в тій малуватій — ще менша тремтить,
і вітер бляшаний, пробивши ворота,
мов простір плескатий, назустріч летить.
Навіщо ти випростав гордо поставу?
Щоб простір летючий стяв голову з пліч?
Позаду снується стежина крізь трави,
що гине в глибинах років чи сторіч.
Ти ріс, мов полин, при шляху, на обоччі,
і бгалась війною душа, наче віск,
забувши про поклик високий, пророчий;
і чув лиш скрипіння і гуркіт коліс.
І прагнув ти тиші, життя владування:
на все розпростертись, усе підібгать,
але ж оболонки, як решето, драні —
за ними істоти від страху тремтять...
Ні ситтю снігів, ані світлом не вкутьать,
і гудзів потрібних для тіла нема.
Розірвано й пам'ять, але ж не забуто.
Попереду далеч — сторінка німа.
І кволий промінчик забутої тиші
бляшане брижчання і шум протина.
І ти мов промацуєш слухом колишнім:
— А що в тій дитячій істоті луна?

Зривається голос на поклик:— О небо!
Бездонність твоя вже очей не гнітить,
і аркуш паперу кружляє, як лебідь,
і рідиться зором недвижна блакить.
Кому тільки в тебе вдивлятиш щоденно?
О небо! О руки! О справи земні!
Лиш видивиш очі — і зір помрячений
нагледить пітьму у твоїй глибині...
У матері зранку опущені очі,
немов завинила, що стільки трудів.
Хіба що до стелі зірве серед ночі,
нашивши ізнову живими синів.
І гляне у вікна, а зірок — як маку!
І холодом дине небесна пітьма;
і що ті сузір'я, дрібні зодіаки,
якщо ж їх і справді, отам вже нема! .
І пучками хрест щомерщій наснувала,
щоб стелю очима до світку тримать,
в них світлість блакитна слізьми натікала,
аби глибину неземну приховать.
І чує до ранку ходу їх по хаті...
І бачить крізь стелю, крізь дах і літа,
як трос синів у блакить лійкувату
у вихорі кружнім летить-відліта...

Вдовине

Повоєнне

Синіє до хати зозулине око,
сирітно, незатишно, зболено так,
що чашка в руці перехлюпує соком,
вростаючи гостро в кулак.

Оце ж бо твій дім, самото-удовище:
побілені стіни, долівка німа,
крок ступиш — і зяє безодня-криниця,
вода невтоленна, шалена зима.

Оце ж бо твій дім — погніздовище суму,
де дві горошини до стелі ростуть,
де дві намистини — аж болісно здумать —
ще й досі на шиї вишнево цвітуть.

*На латці —
латка...*

З циклу «Відлуння війни»

І випив простір голос твій —
тепер шукай себе самого:
хоч видихайсь, хоч занімії,
одна надія лиш — на кого?
Подесьбіч — муром житній лан,
ошую — золота пшениця.
Попереду — росте бур'ян,
позаду — грона криці...
Невже з тобою це було?
А ти — чи був собою?
Промита пам'ять, наче скло,
водою дощовою.
Збирав праворуч колоски,
по ліву руч — осколки,
щоб вимолотить потайки
одну зернину голки?
Все залатав: і плоть, і час,
і землю, пам'ять, долю...
Рубці лиш бачу повсякчас
на тілі й подовкола.
А на воді — на шрамі шрам;
життя — на латці латка,
і блиска голка тут і там,
та рветься все спочатку...
І рветься рот від рваних слів,
і лускають зіниці,
але не залатають тих днів,
де знов пробилась криця.

Голка-латалка шкіру латає,
при бликунцеві ненька співає...
Що ж то за голос, що за слова?
Голка горбата, нитка крива.
Доля ж моя — наче дерево гнуче...
Ой залатай мені слух, щоб не чути,
як перед пострілом брат мій кричить:
— Жить! —
Де твоя, нене, тамуюча нить?
Очі заший, щоб ніколи не бачить,
як ти, мене виряджаючи, плачеш...
Як, повернувшись до хати, сумна,
ти сутенієш одна край вікна...
Губи глузливі заший мені, нене,
аби не виповів слів потаємних,
щоб навчивсь і терпіть, і мовчать,—
нєне, вже й серце потрібно латать...

Зустріч у полі

З циклу «Відлуння війни»

О. Каркищенко

Стоїть вінценосна суха бугила,
зберігши минуле величчя.
І тїнь часовказна на весну текла —
прозора, студена, кринична...
— Нічого, — втішаю себе не своїм,
а віком чужим, незалежним,
і словом колишнім гукаю: «Ходім!» —
спускаючись з білої вежі...
У тїлі ось цьому не вперше вже я, —
але ж і п'янка погостівка!
За мною іде непомітний реп'ях
туди, куди ріжеться стрілка:
на схід, на осоння, на проріст, тепло, —
на хміль перевтілення — в кого?
Позаду ж стоїть вінценосне стебло,
показує тінню дорогу.
Іти — це зрікатись і пам'яті, й слів,
про час забувать і про горе...
Як глечик порожній на лаві чорнів,
як в горло вростав коренастий цикорій.
Як ніжно п'янила ламка бугила,
як зрізана дудка співала,
як хліба просила сестричка мала,
і пісня її не втішала...
Забути? Слухняно за тінню іти?
І зором висвітлювать спокій?
Рвонутись і бігти навпрост без мети?
Але наповіщо й допоки?!

Хуга виходить за межі неба,
ніби виходить із себе.
Білі колони крушить і запорошує зір.
Тягнуть гринджоли діти прямо
на хатній гребінь,
аби, спустившись донизу, розлінувати папір...
В білому торохтінні голоси їхні тонуть,
наче вогні свічані — сніг ув очах мерехтить.
І, снігом доточений, звівся дід Яким,
мов колона,
сам у собі височіє і у думках височить.
Він стереже городи зірко від гайвороння,
в нього в руці торохкало, померки — в голові,
а у старій кишені вижовкла похоронна
свідчить, що дід пережив двічі
свій власний вік...
— Кип, проклятюще зілля,
а бодай би ти видохло,
де ви на мою голову, розпроклятюці,
взялись?.. —
Сиплеться сніг: прокляття хуга розкидує,
з хатнього гребеня діти сунуться зверху вниз...
Не-роз-ліно-вана грядка наче чиста сторінка,
звук дерев'яний спорскує ген-ген за межу...
— Що ви, діду, робите?
Краще візьміть ковіньку...
— Чи не пішов би ти к бісу!
Бачиш, як сніг стережу...
Тільки заплющу очі — так і летять додолу:
чорні, як смоль... залізні...
не приведи господь...
Іч, розкричалися, кляті,— не відійти від дому...
Ну, в случаї чого, буду гукати народ...

...Знову копаємо в глинищі глину.
Жили солом'яні зв'яжуть заміс...
— Хата для кого?
— Буде для сина...—
В колію грузне вантажений віз.
Глина мастка обжовтила долоні...
Був уже нею... чи стану колись?..
— Глино, забула ти мову солону.
— Злиплися губи, слова запеклись...
— ...Слухай,— валує стогін із горла —
завше відкрите воно у горшка.—
Тіло моє запікається чорно,
круто нас мне гончарева рука...
— Глино Галино, глино Маріє!
Ти не навіки лягаєш в заміс,
бо на розвалищах всюди жовтієш,
легко втрачаючи форму і зміст.
Зраджують думку, зраджують руку,
глиняна книго, твої сторінки.
Занотувала вічну розлуку,
та й розкололася на черепки.—
Глиняні стіни, наче таблиці,
б'ються — осколки великі й дрібні...
Глина печеться, глина сталиться —
всюди уламки лежать мовчазні.
Де ж вони, долі людської скрижалі?
Хтось прочитав по позначках: «Мардук...»
— Дядьку, ви долю свою не читали?
— Та-а... ворожила циганка із рук.
Десь коло Бреста... чи коло Шполи...
Дальню дорогу... хату нову...
Третю будую... Глянь ти... Відколи?..
І не забулося... В цій доживу...

Міситься глина, міситься круто,
щоб нетривку нашу пам'ять тримать...
Треба у глиняні чоботи взутись,
щоб спорохнілі дні наздогнать.

В промені часу клинопис бачу,
очі площинні, хвилі борід.
В пальцях володаря чаша гаряча
й досі хмелить неотямлений світ,
Глиняві вінця дай пригубити —
глина у глину перетече...
П'ю... Але серце завше несите
глиняним жаром груди пече.

Сіль

З циклу «Відгуння війни»

Повноголоса, наче води,
колись була, кохана, й ти;
в очах світивсь широкий подив,
вуста не знали гіркоти.
Що ж сталось — звідки стільки солі
на віях і на язиці?
Роз'їдений уже і голос,
і замість хліба — сіль в руці.
Хто нам розважив дні і ночі:
це уломив, те — доточив?
Хто сіллю вщертував нам очі
і зір крізь неї заломив?
У промені вузькому видно
і білий попіл і птьму,
у кринці — жар, у скрині — злидні,
людей, що тонуть у диму...
Повітря цвяхами прошите,
в одвірках кулі як сучки...
Ми ж — пересіюєм на сито
полову ячну й лущайки.
Для когось смерть — для нас обіди:
вже стогне дерево криве,
і пахне коливом в сусідів,
і голосіння вуха рве.
У голосі вузькому чути
оскарження, клятьбу, амінь...
заліза скрегіт, стукіт лютий
і крик прийдешніх поколінь.
Язик шукає дрібку солі,
і лиже, лиже прісне скло,
сіль на обличчях, сіль — навколо...
Ой скільки в нас її було.
Але ж і є... І на долонях,
і на вустах, на лицях — сіль...
Гукну: — Любове! — І солонна
луна вертає звідусіль.

Два дні

Такі відмінні дні і кольором, і змістом:
учора — далечінь прозоро-молода,
сьогодні сам в собі, задмуханий до іскри,
замуливсь білий день, мов пойняла вода.
І небо кам'яне висить важке над нами,
а очі підведеш, побачиш глибину:
там тоне хтось, маха розпачливо руками,
дослухуюсь — чутно лиш тишу крижану.
Сповзає зір важкий на зазубні й щербини,
зелений мур довкіл, а з нього хтось кричить...
Дослухуюсь — той крик з учора іще лине —
у вогкій глибині біліє крику нить...
І треба зрятувать, але кого й від кого?
Від власного життя, від долі, від біди.
Чи, може, то луна далека засторога,
аби за обрій днів минулих не ходив?
Сьогоднішнє: дощі, озон, набрякле листя,
обтяжена росою посрібнена трава.
Сьогодні поряд все: ліс, хмари кам'яністі,
задавнене волення, що серце розрива.

Зір

З циклу «Відлуння війни»

Зір не привласнює — голубить,
зір випромінює тепло,
і, багатіючи від згуби,
не ділить на добро та зло
ні обширів земних, ні неба,
вбираючи лиш те у себе,
що навіть світ переросло:
батьків обличчя, день розлуки,
пожежу, шибениці тінь,
в горшку обципаного крука,
прибиті руки на хресті.
Та ширше зору, вище горя
був промінь, що тебе будив...
Стільник вікна, і мед прозорий,
і ти, безсмертно-молодий...
І поглядала семиоко
сопілка на твої уста,
і в тебе входила щокроку
не довжина, а висота!
І били в ключ джерела зору,
щоб все навколо напоїть
любов'ю, поглядом прозорим
і зм'якшить фарби лихоліть.
Але чим далі, тим густішим
ставав і погляд, і сам світ:
імення ті ж — обличчя інші,
замість шибок — синіє лід.
Ой очі відведи скоріш:
бо впливає тінь хрестата
з очей і зашморг зір стиска,
і крук обципаний дзьобатий
картаво каркає з горшка...
Заплющу очі, щоб не бачить,
як в стрісі розцвіта вогонь,
як краплі капають гарячі
з обох прохромлених долонь.

Шовки

Летять шумкі шовки, щоб лагідно сповити
попалені горбки, пощерблене чоло.
І пензель золотий відновлює на плитах
затерті імена і вибите число.
Та падає листок і закрива століття,—
утворений провал їх миттю поглина.
І промінь, наче перст, проносить верховіття,
і кам'яні карби промацує до дна.
Зусилля твоїх рук чогось на світі варті?
Де камінь родовий, де пращурів віки?
Щоб визначить чіткіш рельєфну смерті карту —
летять із краю в край золочені шовки...
Ось Мовчанівський гай, там — Воронів
криничка,
тут — терен, свербивус, там — вибалок, ситняк.
Ледь виступає зміст, як на траві росичка,
крізь сповиття шовків пробивсь кілка гостряк.
Щоб пам'ять закріпить, повторюєш щомиті:
— Життя, життя, життя, життя, життя,
життя... —
Але не знаєш ти, що губи вже сповиті:
шумкі шовки летять... летять, летять, летять...

*На спадку
вечора*

Не віддзеркалює вода
уже ні хмар, ні птахів.
І сонце, випавши з гнізда,
вниз покотилось з даху.
Перехилились голоси —
аж мур небесний тріснув,
та з тріщин краплями роси
просочувалась пісня...
І позліталися давно
у вулик звуки й бджоли.
А з кухви молоде вино
вже цебенить додолу.
В кубельці світла групі сплять,
хоч тонко скло дзенькоче,
і кругла місячна печать
скріпила аркуш ночі.
А з-під острішка виноград
на стіл схолюй блима.
І брата віддзеркалив брат
широкими очима.
Відсутня відстань — в дзеркалах
безмежна перспектива.
І неньки тінь покрай стола
засвічена щасливо.

Стоять немов після посвятства
дерева, світлі, мовчазні,
і щедро роздають багатства
сухій осінній стороні.
Я і собі підставив жмені —
хай капле золото й бурштин...
Але летять скарби повз мене, —
рука ж, пожадливо-нужденна,
вхопила декілька жарин;
і, відсахнувшись, біль струсила,
і, мов згадала давні дні,
труснула дерево щосили —
вогні посипались рясні.
І губи, спалені в гарячці,
прошелестіли: — Часе мій...
Хоч по пропаленій позначці
мої урази зрозумій... —
Та не страшна вогню пороша:
цілуючи вогонь, збагнеш,
що все чистішою виносиш
щоразу душу із пожеж.
Бо в чистім полум'ї згорає
все, що прибилося за рік.
І ти до тесаного раю
дотупишся й жбурнеш в засік
оплавок срібний, олов'яний
чи жужелицю із долонь...
Але чому нестерпні рани,
де цілував тебе вогонь?

Тінь

Все глибше входить в землю спека,
і ширша подих, що не крок.
І пада тінь моя далека
по той бік річки на пісок.
Угору золото струмує,
донизу темне скло тече.
Висока ніч стоїть ошую,
правобіч — гине день з очей...
А посередині ти крочиш.
Куди не ступиш — в центрі ти:
посеред дня, посеред ночі,
посеред світла, темноти...
І лише тінь твоя кружляє;
то лащиться, бува, до ніг,
то ниттю в далечінь безкраю
розмотується без доріг.
То підіймається угору
стовпом високим смоляним,
а то сягає, наче корінь,
аж соляної глибини.
І то донизу тебе смиче,
то стрімко вгору порива.
Глянь, на рахманному обличчі
знов закущилася трава.
А плечі врізались у кручу,
підперши береги круті...
Піднімеш пучку й миттю влучиш
в очей джерела золоті.

*Біля
ставка*

Одмучена холодна ніжність
води в осмерклому ставку.
Померхлий камінь, мов паріжник,
зануривсь в куряву сипку.
Ой не смуги могого серця
сухим знесиленим стеблом.
Присохлий усміх з губ зітерся,
тінь облямовує чоло.
У дзеркалі камінчик ойкнув
і чорні персні рознизав,
і розпустилась на волокна
по оці золота сльоза...
Чи, може, погляд прохолонув,
чи згадку я нахолодив:
без ойкоту минуле тоне,
що й не добути з-під води
ані уламку дня, в якому
малина губи червонить:
берези світяться святково,
вицвенькує синиця: — Жить!.. —
Ні, того шуму не добути,
що приколихував пташок,
бо що не дерево, то — слуге,
бо що не гілка, то — свисток...
І ледве теплиться калина
в роздмуханім гіллі, в золі.
І луска плесо, коли кинець
отвердлу грудочку землі.

Край пlesa

Темні пасмуги вітру рябили ріку
і до берега йшли — очерет хилитався,
і ритмічно, як подих, на рівнім піску
і твій час, і ти сам відбивався...
Одночасно він ймення чиєсь розсипав
і піску нагортав у бляшанку.
А на тебе дивилася річка сліпа,
ніби чула твою лихоманку.
Прохолонув і світ, і підсинена кров,
і двобічно листки очерету гострились,
щоб розтяти повітря й добути ізнов
те тепло, що і кров, і ріку червонило.
Відшаровувавсь день від очей, мов лупіж,
а за ним, наче стовбур, світилась крижина...
І здригнувсь, бо діткнувсь очеретяний ніж
до очей — спалахнула краплина.

*Відбиток
на склі*

В постійнім пульсуванні сонця,
у риб'ячому струмуванні,
в крихкій кульбаб'ячій коронці
є відповідь на всі питання
про час, про рух, про дозрівання.
У світлоносну хвилю літа
я покладався на ласку світу
і вже не думав про суття
свого життя, бо майбуття
було мов сонце у зеніті...
Схиляв коліна перед маком,
і жаливу я цілував,
і від жалю до себе плакав,
мов правду сам про себе визнавав.
І зором, смаком невиситимим
я прив'язавсь до полину,
слухняно плентався за димом,
лив в груди воду крижану.
На пучках порохно, опилки,
магнітне сім'я, пелюстки,
лушпинки, потерть і мачинки,—
усе пристало до руки...
Бо примагнітив все, що бачив,
сам примагнітивсь до землі...
Не знаю, чи то шибка плаче
а чи відбиток мій на склі.

Я повів почув, мов незримий хтось рухавсь,
та жоден листок на кущі не хитався.
Судомою зору і дзеркалом слуху
когось видивляв, та ніхто не являвся.
Чи промінь пройшов, бо побільшало світла,
тепла прибуло, зароїлася радість;
чи сіллю осіла вся спіль цьоголіття
у гроні вина серед тихого саду.
І плоть моя, світлом ущертно налита,
була запечатана духом любові
до чистого листя, солодкої миті,
що, певно, в житті не повториться знову.
Зненацька руки хтось моєї торкнувся
і, ніби жартуючи, яблуко кинув,
і крапелька звуку теплилась у вусі,
і я засміявся чомусь безпричинно.
Красою мене обпекло неземною —
рука, як обжалена, ніжно щеміла.
Ступив я у затінь, та світло за мною
тяглося на всю висоту мого тіла.
І я, відсахнувшись, рішуче закрочив
назад до людей, до буденного трибу,
і чув, як струмує чийсь погляд урочий
крізь мене весь день, наче промінь крізь шибу.
І я озирався на сад, як на свято:
там збуджене листя натхненно шуміло.
І я посміхавсь цілий день благуvато
та все придивлявся до власного тіла.

Ну що я міряю? Не знаю.
 Годину, день чи власний вік?
 І починав з якого краю?
 Від губ, від пучок, від повік?..
 Поміж долонями весь простір,
 поміж губами — голос весь,
 безмежжя все — у високості,
 і вся безмірність в слові «днесь»...
 Ну дві руки, ну десять пальців,
 ну лікоть, крок, година, мить...
 Та час як черепаший панцир —
 його лиш можна розтроцить.
 Але не зміряти ні частки,
 ні цілокупності — нічим;
 ніхто ні дрібки не привласнить,
 як не затиснуть в жмені дим.
 І чи правдива моя міра?
 І чи не вітру я ловлю?
 Обтяв об мітки власну шкіру
 і кров злизав листком щавлю.
 Числом обмежив свою долю,
 зарубками відчленувавсь
 від вічності, що подовкола,
 і вилучив із неї час.
 Та час, пощерблений трибками,
 наче колона крейдяна,
 кришився, розпадавсь грудками,
 росла могила під ногами,
 і глибшала височина.
 Та перехлюпувавсь за межі
 думками, голосом, життям
 і бачив з крейдяної вежі,
 що часу більше «тут», ніж «там».

*Перед
світанком*

День схлянув, як і не було:
у вікна вдосталь патекло
важкої сутіні та тиші.
І світла кругле помело
під ліхтарем вітрець колише.
Гостріша гавкіт у селі,
а людський голос пучнявіє,
і м'ятним духом від землі
легенько понад шляхом віє.
Все водностаїнює пітьма,
з речей знімає оболонки:
ні верб, ані беріз нема,
всі імена, слова помовкли...
Невмітно горбиться земля,
вода у відрах виростає,
небесна сила іздала
до горла серце підіймає...
Вже піднялась і кров до скронь
і стукіт разуразний чути.
І ти волаєш: — Де вогонь?! —
Та навкруги — мовчання, сутінь...

Після дощу

1

На вітрові сад просвітлів
і сплеснув раптово листками,
немов після довгих дощів
прийшов він нарешті до тями.

І пам'ять збудилась зі сну
і щось пригадала далеке:
і річку в безмежжі сумну,
плавбу із «варягів у греки».

2

І зринули довбані бряклі дуби,
на вітрі туге лопотіло вітрило,
крізь очі снувався і плин голубий,
і мед, що точився з барила...

І плин визначав семиденну ходу,
і тонули очі в блакиті.
І чайки ловили пшоно на льоту,
життєві були береги не розмиті...

Та гупнуло яблуко, голос збудивсь:
— Як рясно їх нині вродило...—
Я раптом побачив, як падає вниз
пошарпане давнє вітрило.

І чути було стук важких крапельин,
мов спогад ураз рознизався...
Ось вікна. Ось сад. Ось поцерблений

тин.

Ось час, що в плоди пов'язався...

Бути деревом

В. Грицику

Шум даленіючий в мушлях насичувався
співом пташиним,
з теплого отвору хміль вививався запашний,
і виплітався, ніби струмок з-під крижини,
з-поза хмарини промінь уже весняний.
А на узбіччі шляху тополі стоять гордорослі —
гнізда сорочі вінчають їм чола,
наче тернові вінки,
плоть дерев'яна на вітрі розіп'ята й досі —
корчиться в муках і вигинає рамена-гілки.
Скільки терпіння: простір мінливий тримати
і тамувати незрушністю болісний крик...
Скільки їм можна спокутувати
наші марноти і втрати,
покvapність нашу і марнослівний язик.
Скільки ж недодано їм: рушення, мови,
зближення солод, розкіш злиття,
руху шаленство та спалахи крові —
біль їм полишено, сік для пиття...
А замість них різнопташся співає,
шум, ніби в мушлях, у кронах тече.
Руки розкинь — перелітна хай зграя
криє, довбає дупла очей.
Солодко? Ні! Невситимо тим паче!
Клоняць додолу і втома й жура,
тіло розщеплюють стріли гарячі,
холод вбирає чутлива кора...
І не попільжити мук стратотерпцям
ні спожалінням, ні співчуттям, —
можна хіба що кору іздерти,
одіж пошить дерев'яну й взуття.
Хміль, наче нитка, зпивши повіки,
губи зашиє, щоб вчився мовчати,
і, розкрижований вітром навіки,
простору міг запізнати благодать...
А під тобою рідна земляця...
Глянь: і вона під корінням тече.
А у вінкові бусол гніздиться,
й хмара сідає на ліве плече.

*В оці
роси*

Благословен будь день сльотавий та холодний,
коли в шибки так дме, що навіть чути свист;
і ти немов завис над хланями безодні,
намоклий і важкий, як той дубовий лист.
Та чути глибину майбутньо-неземного,
що аж холоне кров, і музика луна —
і не ступить тобі, бо прикипіли ноги
та й — що не крок — гуде гудюча глибина...
І розумієш ти, перейнятий весь страхом,
що кожен день тобі дарований, а ти,
ущільнюючи плоть, як панцир черепаха,
забув про радість мук, про солодь гіркоти.
Були для тебе дні буденні несолоні,
як вариво з трави на водах дощових...
А музика луна, у жилах кров холоне,
і дощ пряде, пряде повісма сирові...
І дивиться бур'ян очицями росиці
на кошли сизих хмар, на мокрого грака...
О западись в той зір, щоб в землю подивиться,
бо чути дзвін лопат і мову молотка.

Погляд на дерево

Крізь вершечки дерев проступає щомиті чіткіше
дорога,
і співають багряно присипані листям півні.
Що ж ти вичитать встиг із листка вогняного,
коли він п'ятипало світився тобі у вікні?
Та чи ж лінія серця бува за життєву коротша?
Шестимісячний строк — це багато чи мало для
нас?

Тихо стовбур схитнувсь — червониться пороша,
продувається клен, продувається час.

І навіщо труди проростальні, навіщо і муки
розривати бруньки і для листу визбирувать сік?

Якщо небо дихне гіркотою розлуки,
відречеться земля і червоний обірве потік.

Чорне дерево грудня, чом же ти вік не зелене?

Чую, чую у кров інший колір закравсь...

На долоні дивлюся свої, як на листя черлене,
і нічого не можу дізнатись про час.

Мабуть, знають півні... бо читають, як ноти,
і пітьму, і світанки, і сьогоднішній день.

Слухай, слухай: крізь шар чорноти й позолоти
проростає пагілля кленових пісень.

В березовім шемранні, в шерехах щедрого світу
вчувалась широкість небесна на розмах крила,
і зграйчасте сім'я, й пташки перелітні
сніги крапкували потульні — теплом для тепла...
Хитке верховіття напружене тіло хитало,
земля ворушилась, і світ присідав,
і пахло холодне повітря металом —
в проломи його затікала вода.
Гілки ворупкі скидали линовище з себе,
лози жовтизна витискала з кори чорноту,
і голос в тобі розроставсь, розпираючи ребра,
щоб викрити врешті душі тісноту.
Зітхнувши, згадаєш розімкнутий обрій для зору,

і, ніби коріння, вкипілі підшви рвонеш,
піднесений криком, поглянеш угору:
холодна глибінь, що ні дна їй ні меж...
Ні, ліпше у землю вгрузати ногами,
й не знати ніколи безодні студінь,
та слухать, як дише безвічність над нами
березовим шумом, теплом весняних вітровінь.
І нагло свідомість спалахує світлом яскравим,
висвітлює в пам'яті пляму чітку:
у синю безмежність вікно відчинилось чи брама,
і ти відлітаєш — летиш на кленовім листку.
І лісу не видно, і тінь по долині ковзас,
крапкуючи землю на всю широчінь:
чим меншим стаєш і вище листок підлітає,
тим глибше у паділ втискається тінь.
І, стиснута в крапку-росинку,
душа все маліє, маліє,
на мерхлім листкові горить крапельина дрібна,
сукупивши літнє проміння, вона вже вогніє:
в пропалених грудях співає лунка глибина.

*Біля
межового каменя*

В якого дерева мені питати тіні?
Із джерела якого воду п'ють?
Я в затінях поплямував сумління,
а серце, як розпечене, горить...
Ні попуску, ні пільги, ані міри.
Хіба ж мені впорovenь білий світ?
І кожен день прожитий, мов офіра,
зусилля кожне виганяє піт...
Відміряно ж і часу мені скупю,
і радощів, мов крапель на піску.
І дивиться на мене камінь тупо:
ну що, мовляв, ти звідав на віку?
...Коротке, плинне, тануче, мінливе,
ховаєшся у затінок під дах.
Що знаєш ти про сонце і про зливи?
Лежить весь світ у тебе в головах?..
І я торкаюсь каменя — гарячий..
Цілую, обпікаючи уста,
немовби себе вічністю позначив,
на смак узнав, яка ж та самота?!
І в небо крикнув, щоб йому віддячить:
— Вода солодка! Світла темнота!

Сонце з круга зійшло, і червоністю
 горло півня щодня заливається.
 Незбагненністю та бездонністю
 глибина земна розверзається.
 Жовтим листям летять в полі вершники,
 трав'яними шаблями вимахують,
 западуться вони чи не першими,
 перехрещені тінями-птахами.
 А позаду у них — стяті соняхи
 ой і котяться ж, ой і котяться...
 Розтинається шаблі помахом
 біла хмаронька, сиза горлиця...
 З джерела не напитися спокою,
 не зануритись в краплю — марниця...
 Маю рану у грудях глибоку —
 осока гостролеза кривавиться.
 І, стискаючи рану десницею,
 чую — осінь із мене викрапує:
 де ступну, слід знакую суницями,
 щоб в минуле колись та й потрапити.
 Білі бджоли гудуть у колодах днів,
 та льотки глухі, бо зачоплені.
 Шаблі зблискують — що за знак мені?
 Моя кривця уся вже розкроплена.
 У всю довж шляхів ані пташечки:
 чи крильми у шнур пов'язалися?
 Осоко ж моя, ой домашечко!
 Голова ж моя нахиталася...

Чому ти, пташино, тривожишся дарма?
Ось зараз я рушу і тїнь потягну.
Збігають, мов крейда з стїни, усі ффарби
з очей, і чути тривогу лише голосну.
Не скоїлось ще, та лихо вже чути,
о, як розминутися, пташечко, з ним?
Хоч світло іще, але крадеться сутїнь,
вогню ще не видно — гїрчавїє дим.
Хоч пружлик пряде свою нить в конюшинї,
себе заколисує співом струмок,
та серце вже чує холодну годину
і пада під ноги пожовклий листок.
І навіть бур'ян сам у себе тікає,
у сім'я зав'язує пам'ять і дух.
І вже гайвороння, зібравшись у зграю,
кричить і прощальний заточує круг.
Та ніби від сну так на серці святково,
хоч те, чого праглось, — іще не збулось.
Не ти вибирав собі долю свїдомо,
а ти тільки й знаєш, що ти — це не хтось.
І що зачерпнеш із колодязя часу,
те й буде по жилах твоїх струмувать.
Рукою махни на прощання тїй птасї,
що знає, як далі їй жити і співать.

Трава вереснева прощально-зелена,
і коник немов з потойбіччя сюрчить,
і дзеркало ставу черленим-черлене
за листям кленовим летить і летить.
І вітру гребінка, широка, щербата,
вичісує з лісу пташок-недорік,
і, ніби кристалик, маліюча хата
сховалась в очах за ворота повік.
Та залишків літа тобі не сховати:
ген півень співає, кричить звіробій,
солома співає на гребені хати,
і стіни співають ясні, голубі.
А шибки у вікнах рожевими стали,
у хату заглянеш — червоний кавун:
там дід, наче зерня, темніє на лаві,
і дратву суче на уплетиво струн.
І, ніби жар-птиця, у грубі доречно
вогонь палахкоче, тріпоче крильми...
І ти озирнувся, бо холод за плечі
узяв, щоб побачив обличчя зими.

Компенсації

Горить на вітрі жаром
калина край вікна,
крізь ополонку в хмарах —
блакитна глибина
просвічує, як очі
у ньеньки на лиці.
Повітря аж струмкоче —
прозорі пухирці
все тіло обліпили,
занурене в блакить.
Всі смутки відлетіли.
І необтяжно жить.
Легенько відштовхнешся —
спливеш і хмар сягнеш,
і все небесне плесо
за мить перепливеш...
Проте одноманітно-блакитно —
і пливти
у мандрах кругосвітніх
обридне крізь світи...
І надмір своєволі,
безмежної плавби,
тобі забракне долі земної і доби,
як бракне зараз неба
і світла у вікні,
бо всі твої потреби:
земні, земні, земні...

З циклу «Натура»

Голос лісу

Затамувавши подих, увійшов,
стіну розсунув, тишу розпечатав —
і лопнуло повітря, наче шовк,
нараз відкривши темряву горбату.
Сочився дим крізь тріщину в стіні,
тріщала ріщ, мов назирцем хтось крався,
і, складений множинно в одинні,
ліс завмирав і озиравсь у страсі...
— Чом дух урвавсь, чому холодне кров,
тремтиш чому, мов чуєшся злочинцем,
лунає вирок, чути ката крок,
життя твоє висить на волосинці.
До простору, о простору коли б! —
розсунуть стрій і сутінь розпанахатъ,
щоб тільки не занурюватись в глиб
себе самого, де згоріш від страху.

Голос будяка

Дух зведеш, і розступиться ліс
на всю гень осягання,
біла лінія поле навпіл перетне,
і за обрій спаде перша хвиля смеркання,
щоб відкрити на мить дальнє небо ясне.
Подих простір хита, де стовпець ледве мглиє:
хтось іде, чи спинивсь, чи на тебе чека?
І сплітається погляд з повітряних ліній,
щоб наблизить до губ вкляклу тінь... хижака...
Хтось іде навпрошки, площину оживляє
чорний колір присутності, вхряслий стовпець;
відстань п'ється, як спирт,
розповзається пляма,
з усіх боків оточує дощ-сіянець.
І, забувши про ліс, приворожений тінню,
йдеш назустріч землі, щоб полегшу знайти.
Глянені — просто будяк, подивуєш терпінню
вперто зиму стоять і не знать самоти.

*В Кижському
музеї-заповіднику*

Між ребрами брусованої хати
росте трава, у вікнах дуплуватих
сидять коти, і жевріють ледь-ледь,
димлять гноти, наповнюючи вщерть
самотністю присадкувате житло,
де палахкоче дзеркальце, як бритва...
Назад нема, немає вороття,
з минулим розминається життя,
і, прихиливши вухо до стіни,
почути можна голос нутрянй;
від доторку озветься деревина, —
гуде, як вулик, трухла порожнина.
А двері, відсахнувшись від руки,
запались вглиб, де звуглена драбина,
напружившись, мов стиснута пружина,
підкине на горище, де гаки
угвинчені у крокви-трухляки...
«Тут» — це «колись», це те, що за межею,
відлитки срібних днів, поточених іржею;
на позір ціле все, вагоме, повносуще,
всередині ж — дупло, бо й камінь —
час розлуцив...
І стільки порожнин відкрилося на сонці,
що світ старий, мов сон, в тоненькій оболонці.
І я, немов шкляний, просвічуюся наскрізь,
і дерева довкіл немовби порожнясті.

Мить

Не відокремитись, а злитись,
не відступитись, а прийти
до того дня, до тої миті,
коли ти — я, а я — це ти.
А нам на двох і крихти стане,
і лиха стане нам на двох,
якщо в тобі — та моя рана
болітиме, не дай нам бог!
Якщо в мені твоя розпука
та білий світ перечорнить
і горе заламає руки, —
я знатиму, що це — та мить!

Розчинені вікна

Ненатлий дух часу, усепоїдучий,
розлуцшивши серце, облуду лишив,
корогву зелену пустив на онучі
і камінь, як попіл, роз-поро-шив...
Зостались у мізкові обриси літа,
і слово «зозуля» звучить як «зола»,
лиш тіні у небі снують перелітні,
та в кожній із них колись пташка жила.
І час ошукати — це марність безглузда,
свій лик карбувать на дрібних срібляках,
та ж час, як мишва прошивна, швидкоколузна
разом із повітрям у кров проника.
Чого ти гаруєш, надсаджуєш силу,
муруєш не житло, а склеп родовий?..
Та більше свого не прожити, дурило,
на власні руїни хоч раз подивись.
Лишилось дароване вітром імення,
і спогадів скринька, квитанцій сувій,
що свідчать про вперті зусилля даремні
продовжити вік помарнований свій.
Скидаєш взувачки, щоб бруду не внести,
з кишени витрушуєш третій тютюн...
Так чисто — немає уцербку на честі,
вдоволений ладом своїм, клопотун.
І раптом вривається протяг в кімнату,
тебе видуває в розбите вікно...
Висить капшучком чиясь тінь пухирчата
на груші, усохлій давно-давно.

TPOCITP

Ні квітка безіменна, ні трава
ще не збулися захвату і зросту.
І гоструватим духом кропива
виповнює вже перезрілий простір.
Затримус учепистий реп'ях
тебе на мить в дорозі відпочити,
і зір твій вгору піднімає птах,
аби в очах усе земне здрібнити.
І вимиває з пам'яті струмок,
мов бите скло, якісь події, дати;
іржавий з тину виповза гвіздок,
і далі не дає тобі ступати.
Обтяжливий пилок із лободи
крок уповільнив, бо летить супроти:
— Чому ти квапишся, навіщо і куди?
Там брамник спить в розчахнутих воротах.
Солома житня стрілами летить,
і тонуть ноги в куряву колісну,
ляга на губи павутинки нить,
і шлях засохлий впоперек вже тріснув.
— Але й позаду рушиться пісок,
і все зникає, западає в прірву...
Тому такий поквапливий мій крок,
що обганяю далечінь прозірну.

Сосна, мов шлях, припала пилом,
траву торішню тінь палила,
і довкруг дерева ходила
стара шкапина односила.
На дереві, на кінській шерсті
відбилася безбарвність дня,
через подвір'я бляклі персні
котились глухо навмання...
В таку годину хліб черствіє,
у запічку сльозіє сіль,
і чисте дзеркало старіє,
відбивши непомітно біль.
В таку годину пий хоч крейду,
розведену на молоці,
допоки осінь не перейде
з мірильним циркулем в руці...

Скільки вод стоїть між нами,
 поміж нами стільки днів...
 І танцює чорний камінь,
 наче гайвір, в борозні.
 Вже опахчені хлібами
 поцвяховані степи.
 Борозна така між нами,
 що її не заступить.
 Серп уп'явся у повітря,
 розпанахавши блакить,
 із розрізу гостре світло
 бузиново цебенить.
 Світло б'є і крізь долоні,
 і крізь шрами тут і там.
 Образ твій, як на іконі,
 розколовся пополам.
 Не стулити половинок —
 мох в розломі пророста.
 І лягають павутинки
 і на очі, й на уста.
 Хоч тулю до ниви ниву,
 а до дня безсонну ніч,
 губи зійдуться глузливо,
 розпанахано і криво, —
 і то сміх, то сльози з віч...
 Притуляю до стернини
 обмолочене стебло;
 різноликі половини:
 це минуло, те — було...

По цей бік осені

1

Запевненням, хмільною спіллю
лунає сюркіт від стерні —
яке безмежжя для дозвілля,
які медоточиві дні!
Що навіть долі не картаю,
не нарікаю, а живу
попід парканом коло «раю»,
в соснову шпарку зазираю,
вже бачу осінь, кропиву...
Колеса куряви нагорнуть,
роса остудить, дощ приб'є.
Які по цей бік ночі чорні,
по цей бік — лишенько моє!
По цей бік в мене ані даху,
ані вікна, ані дверей,
за пазухою лиш комаха
та сплюснуте гніздо старе.
А що ж по той бік за парканом:
земля згорбатіла, хрести...
Там, наче масло, свічка тане
від глухоти, від сумоти...

2

Тільки погляд мій ниткою диму
в шпарку протяг витягує геть.
І таке там безмежжя незримо,
що ще глибше вкорінюєш твердь.

*Липневий
туман*

Туман, наче спогад про воду високу,
здійнявсь вище гаю, село затопив:
і тонуть відвільглі і звуки, і кроки,
і перепел сираглий туману напивсь.

Виходять зі стін, мов роздвоєні, тіні,
і бризкають в очі росою вони;
І в ніч переходить година вечірня,
і зірка спалахує світлом сумним.

То, може, вікно засвітилось летюче
чи іскра у небо з багаття знялась?
Донизу я глянув з високої кручі,—
ось тут за півхвили обрушився час.

І все, що позаду, те тоне в тумані,
а поруч — рухлива безодня німа,
і шпилечка світла, прорізавшись, в'яне,
хоч погляд погаслий вона підійма.

*Серпневий
листок*

Над водою вогняною
тонко стелиться туман,
кружеляє над тобою
лист торішній, як гавран.
Позолотою шурхоче,
теплу хвилю наганя,
залетіти в очі хоче,
щоб розвіять фарби дня.
Я віддмухую від себе,
відганяю його пріч,
та, немов сучок у небі
вищербивсь, струмує піч:
луг залито чорнотою,
і оббризкано хати,
вікна фарбою густою
налились до сліпоти.
Залітають в них роями
чи то ластівки, чи сни...
Випливає з річки камінь
на поверхню з глибини —
зяє в нуртах чорний отвір,
наче вибитий сучок, —
з нього духом б'є болотним,
джерелує ночі змрок...
І у тебе дірка в грудях —
з неї вихлина тепло.
І летить наскрізно зірка,
шелестить сухим крилом.

*Полинова
сутінь*

Дише степ і теплом, і рососою краплисто,
і тоненький вітрець у обличчя свіжить —
і темнішає сад, і злипається листя,
і остання бджола в сонний вулень летить.

І останні ймена повертаються в губи,
і тебе я гукав, та відлунку не мав.
Чи загускло повітря, скажи мені, люба,
чи мій поклик летючий десь хтось переймав?

Ось і зібгана пташка сполохано пада,
наче грудка землі в безшелесну траву;
мої пучки, як гроно важке винограду,
налилися, щоб пестить хмільну жаливу.

Вже і губи мої узялись пухирцями,
мов жарину тримав і спалив язика...
Світить порохом шлях, і жахтить полянами
набігаюча хвиля із степу гірка.

Втягнувши голову у плечі,
ввібравши у зіниці зір,
я наслухав, як суне вечір,
як тягне холодом із гір.
Тремтить між пучками стеблина,
і дроз проходить по руці,
і тане слова крапельина
солодкого на язиці.
І хвиля шелесту сухого
донизу котить дух міцний,
і дише стомлена дорога
знемогою далечини.
Але вистуджується запах,
і підсумок чітким стає:
на роговиці кілька здряпин,
і тіло лихоманка б'є...

Криниця. Стану над водою,
уп'юся сутінню густою,
і відра попелом ущерть
наповняться. А ніч, як смерть,
все перепалить, перетлить...
І жахко з відер воду пить.
Лиш при вогні будеш радіти,
що не минулося ще літо,
хоч смутки виникли й жалі.
Вогонь на тихому крилі
по колу поле облітає,
в глибокі відра зазирає,
і ставить мітки на чолі
каміння, що лежить в золі.
А попіл всюди: тут і там —
куди лиш погляд твій сягає.
Ти ж, споночілий, — сам на сам —
його від себе відгортаєш.

*Осінній пейзаж
з вороном*

Дощик-шепотун, поторкаючи листя,
викрапував думку про вічне та тлінне,
про те, що і небо від давності трісло,
що все проминує, лиш хмари постійні.
Заслухані в мову його миротворчу,
дерева ронили жарке оперіння,
лиш ворон сидів на вершечку дозорчо:
на здобич читав чи благав потопіння.
Він каркнув — немовби сучок розколовся:
чи води угледів, чи пустку пустельну?..
Текло через губи безмежне волосся,
лишаючи присмак забутий, пекельний.
І кожен себе відчував винуватцем,
мов злочин вчинив і згадав серед ночі,
і мультко було, і затісно в тій згадці,
немов зазирнуло сумління ув очі...
Цямровані ж очі дивились квадратно,
відбивши всю мряч і хмар опахала;
обвуглені губи — як слід від багаття —
про літо змарноване кругло кричали.
Але ж тільки й чути дощу шелестіння,
що товсто в три нитки з двох боків прядеться.
Все глибшають, вищають води осінні
і тиснуть на груди, стискаючи серце.
І світ мов розмитий чи затканий в пряжку...
В руці крапива зеленіє облудно.
Повітря неначе розведена сажа, —
лиш ворона й видко тепер звідусюди.

Стукіт

Кріє затінком суничним літній ліс,
струмує шелест: густіша... крок повільний
уповільнює дорогу, що, стискаючись, все
ширша...

Підлітає вгору хата, аж за обрій зазирає,
чи шляхи рівніші стали,
від коліс, можливо, довші?

Та за обрієм знов обрій...

Тільки з вежі часу чути *стукіт* серця,
тупіт чути! лопотить дитя по стежці,
жінка бульбу вибирає,
яблука об дах гуркочуть, тешуть гонт,
на бубон шкури

натягли,

та крок пульсує...

Стукіт чути...

Джерело — пульсарій часу,
бачу, як воно чорніє! зяє отвором смоктучим,
все вбирає до краплини.

І струмок назад пульсує,
і щохвилі серце більша...

Стукіт чути...

Тіло зменшується втричі,

і річки назад струмують:
супротивна хвиля часу всю теперішність спиняє:
гонить, гонить води вгору.

І трави зелена піна піднялась понад верхів'я.
Тоне шум в глибинах тіней.

Серце стовбури рахус, мітить стукотом
повітря —

зяють сині ополонки.

Стукіт чути.

Він відлунює у пучках і стіні передається,
в скронях, в грудях стукіт чути...

Ложка цокає об зуби — *стукіт* чути.

А лопати глей довбають — *стукіт* чути.

Я лугом йду — назустріч вітер віє,
вбирає тіло всю його широкість,
і грудка серця, звітрившись, маліє
і тяжчає у грудях з кожним кроком.

І все, що увійшло було у мене,
все вивіялось подувом скаженим...
Найперша ти розкрила вітру руки,
так ніби вік жила в мені з принуки,
і радісно відлипула в далінь,
штовхаючи попереду ще й тінь.

А другим — брат... Він якось непомітно
із мене випав, прокружляв сирітно
і полетів необзирці туди ж,
процвенькавши з перестрашу, як чиж.

А третім він... — А ти куди летиш?
Дрібнесенький, легенький, як пушина? —
Я впав у крик, звертаючись до сина.
Він гріб повітря криво, неуміло,
і вітер шарпав випростане тіло,
жбурляючи то вгору, то донизу...

І крик мій списом пролітав поблизу...
І я заплющив очі, щоб не бачить,
як його сонце поторка гаряче.
Та крізь повіки бачив, бачив згляд,
як друзі випадають, вдаль летять...

Збезважена, спустошена до дна
давно б злетіла плоть моя сумна,
та її серце вгору не пускало:
воно було піщинонька дрібна,
та аж по горло в землю заганяло...

Подужчав вітер — вивіявся крик,
як із свічада, випурхнув двійник
із мого тіла. Не лице — личина...
Поморщена. Згорбатіла вже спина...

Він підлетів і хрипко запитав:
— Ну що, лайдаче, ти мене впізнав? —
Угору глипнув коротко впівока:
над головою висла кривобока
стареча плоть...

Я ж — тінь її глибока...

І, наче било, серце калатало,
вщухаючи, спиняючись... помалу...

На перевалі осені

Незатишно плоті, обмеженій синім повітрям.
Холонуче слово голову студить і клонить.
Йдеш узбережжям, щоб долю зустріти,
тільки ж назустріч — листя червоне.
Обрій важкий, наче жорно на шиї.
Стовбур повітря хмари вінчають,
гострі тернини тінь до паркану пришили
і не пускають...
Марево, видиво, дим розповитий, пам'ять
прошита
дратвою літа. О, як багато нам цього світу:
не охопити, не приручити, не облюбити:
жити б і жити...
Дня не стачає...
Криком стікає, болем зіходить тіло зболіле
від білого світу:
ой забагато навіть блакиті,—
очі словиті, ноги підбиті, рук не зігнути...
Сил не стачає...
Видобув із долоні долю, розділив її надвоє,
а сам посередині, як поміж поглядом,
пролопотів босоніж,
збив лише куряву, тінь нахромив на промінь
і злетів відлунням попереду камня,
а вороття немає...
Намалював на обличчі квітку,
та бджіл не привадив:
гірко у роті, бо полином захлинувся;
спить павучок у вусі,
слух заснувавши дзижчанням,
вулик душі порожній —
крил не стачає...
Сліз не стачає для болю,
солоду — долі — для меду...
Сіль заломила погляд —
все надовкола біле: ладо, ой леле,
доле...
Поле безкрас!

Не навмання, а полем навпростець...
Холодить щоки дощик-сіянець,
і мокрий холод обнатужив плечі,
а під ногами хлюпіт мокротечі.
О чорноземле, тванна, глейкувата.
Повітря у легенях так багато,
що, висмикнувши ноги, вознесусь,
на тіло відвологле, наче вата,
цей дощ несе, важений, наче брус.
Спинюсь. Перепочину. Лиш хвилину.
Мішу ногами босими багно.
То борошенце горбить мені спину,
що в клумачку булькоче, як вапно.
Несу його на свято великодне,
несу у вухах гуркоти млина.
Весна близька, але рілля холодна...
Усе живе поглинула безодня,
а з неї дзвін вечірній долина...
Земля і дощ так тиснуть, що розплющать,
і тіло наче борошно тече,
Сліди біліють, в клумачкові — гуща.
І ріже дощ обтесаний плече...
Ось так і йду по досі полем битим.
Виціджується борошно вапном.
По саме горло вщерт дощем залитий.
Кому несу? Куди іду неситий?
Мої ж свята минулися давно...

Світліє корою прожилля беріз,
їм сила незрима напружує віття;
цей смуток звідкіль, що до кістя приріс?
Невже починаю старіти?
Скупішають рухи, і важчає крок,
і світло вбираю обличчям всезрячим.
Як ніздрі лоскоче квітневий димок!
І як безсоромно я плачу...
Чому проминає усе? — не збагну,
хоч мудрий і все розумію;
і радісно б треба стрічати весну, —
забув? розучився? не вмію?
Бо листя трухляве, і повсть трав'яну
не взяти до рук, від землі не відняти;
і бачу на відстані матір сумну,
що скалкою чистить лопату.
Незрячим обличчям вбираючи шлях,
вона наслухає скорботу.
Під нігтями в неї чорніє земля,
земля запеклась на чоботях...
Крізь прорізи білі у чорній стіні,
що простором зветься та лісом,
ще видно похилу самотність мені,
а далі — шовкову завісу...

Над полем шепотінь, над полем шелестінь
 спрозорене крило поволі лебедіє.
 Чим далі йдеш на схід, тим довша стає тінь,
 і золоте литво поволі мелють вії.
 Хустина пролетить, і світло спалахне
 то яблучним вином, то повною росою,
 сухий ручай коси вогнем торкне мене —
 і голова жахтить, мов камінь на осонні...
 Тріпочеться листок зів'ялий у губах,
 і пестять пух кульбаб долоні голубині.
 З проміжку твого «я» вихитується птах,
 виборсується геть, змалілий, із росини.
 І хутко висиха блакитна глибина,
 а голуби розкриті не можуть крила сині.
 І, випавши з роси — камінчиком зерна,
 пускаєш коси в дим, печешся, як жарина.
 І, подих вийнявши, у відчай плавиш сміх,
 полуцвітки зіниць зав'язані насінням:
 і скрикнуєш немовлям — назад нема доріг;
 оманливі поля, безмежне шелестіння.

Відлучена іменням та бажанням
бути іншою, чужою — від самої себе.
Але в кутках свого ества лише себе й знаходиш
і озираєшся, чи не впізнають інші.
Ой ця налицина...

Щоденне її наповнення м'язами слуху
і медом зору, а голосом удаваним — рот
мідяний:
«л» — наче клей на язиці, а каблучкове «о» — то
м'ята карамелькова: «оло»...

О, ліпше покличай мене без імені
або єдиним зойком — я озирнуся, обізвуся
яблуком
чи хилитанням пагонів...

А зараз чую очі,
так ніби лантух борошна завдали на плечі;
несу і чую струмуючий липучий холод
по жолобкові спини...

Минуле не за плечима? А поруч—хмарою духу,
а вся стерня — то сито протягів,
крізь кожну соломинку —

вітер:
з судин видмухує останню крейду...
І зауважуєш! хлопчина у полотняних штанях
лупить вербову кору — аби добути з гілки
весняний свист, щоб покликать тебе
без імені і без життя чужого.
Бо за твоїм обличчям Мальвіна ще не
сховалася...
а світить весняна бростка...

*За картиною
Едварда Мунка
«Крик»*

Причаєна сама в собі,
вода тамується і глибне;
а там, де пройми голубі,
стримлять стеблини непохибно.
В розривах хмар така блакить,
що, мов забувши про тяжіння,
твоя душа летить, летить...
Як в ірій пташка поосіння.
І плоть, розмита на вітрах,
стеблом хитається безлистим, —
її пройма смертельний страх,
бо поклик обернувся свистом.
І віддзеркалення страшне
ти раптом на воді побачив:
— О, хто спотворив так мене,
обличчя зморшками позначив?
Червоні очі послъозив,
дуплом округлив рот беззубий,
ще й з нього виштовхав язик
на вже зів'ялі губи... —
Зірвав на небо очі — там
були усі розриви зшиті:
твоя ж душа — на шрамі шрам —
були всі рани від блакиті.
Ти в небо кинув камінця,
та він шубовснув згодом в воду.
І ні свічада, ні лица...
лиш срібло у очах зі споду...

Мур саморослий непомітно
загнався високо в блакить,
аби закрити сонце літнє
і нас навіки порізнить...
За ним zostалися дерева...
Попереду ж — чорнів гудрон...
Труба гриміла металева,
і сум... мов після похорон...
Подумав: «Де ти?» Раптом голос:
— Для сущих місця тут нема... —
Самотньо... Ні душі навколо...
І що не крок — пільма, пільма...
Це сон? Чи ніч? Чи очі зшиті?
Чи те, що й вимовить боюсь?
Йду, натикаючись на плити,
й не знаю, чи назад вернусь...
Чи очі я привчив до пустки —
весну зітер, тебе зітер...
Усі надії, згадки сплюскли,
з усього часу є «тепер».
Не проростає тут нічого,
немає жодних сподівань,
і поміж плитами дорога
гадючиться для кружелянь.
Та з неї я зійшов раптово,
крізь вирву глянув у стіні:
там одяг чистий мій святковий
топтав хтось люто так в багні.
Мої читаючи нотатки,
він реготавсь, їх шматував,
стирав сліди, а кожную згадку
рубцями вгору вивертав.
Ураз він тінь мою помітив
на мурі і... почав трощить —
і в отвір ливонуло світло,
щоб навіть дух мій спопелить.

І день навстежень, і очі —

розкриті на безмір...

Були ж ми, були, ой, як світ, широчезні.

І в злеті крильми черкали об стелю,

і в пам'ять вросла саманна оселя.

Тепер як одвірки — вузькі, клинцюваті,

не пройде крізь нас ані тин, ані хата.

Як вушко у голці — ледь світиться око,
щоб свідчить щомиті про світу широкість.

Вербовий листочок крізь нього не пройде,
хоч хмелем, хоч болем ту пам'ять розгойдуй,

де паколи-дати від «досі» до «доти»

стримлять, прочинивши у юність ворота.

Хоч цівками звідти дзенькоче дійниця,

і прядка фуркоче, мелькоче білиця,

і нитка іззвідти прядеться тонка, —

рішуче ступлю, та мене не пуска

холодна рука.

І голос незримий: — Ця брама вузька... —

Та я ж мов кілок, що zostавсь з ожереду;

щось мимрю, неначе той голос нагледів.

Літа ж, наче сіно, вітри розметали.

Такий я самітен, сирітен, мов палець.

— Але ж твої очі ввібрали такого

по всіх велелюдях, по стежках-дорогах:

калік безпритульних, кривих погорільців,

горбатих, сухотних з сліпцями у спілці,

злодюг, віщунів, волоцюг, під тинами

сиріт, лірників, жебраків з торбинами...

Не можна тобі ані кроку ступити

в ту браму, куди лише сніг пролетить. —

Іду, а за мною все двері та двері...

Крізь них пролітають сніги білопері.

Вони зачинаються лунко уряд,

іду, обернувшись душею назад:

там мати із висівок паску пече...

Крізь очі вузькі вже й сльоза не тече...

*Таке ти,
полечко*

Не надивитись, ані вжитись,
не вкоренитись, ні вхопить,
ні навпростець, ні полем битим
не перемірять, не пройти.
Таке ти, полечко життєве,
така ти, доленько земна,
що день по днів, день по днів
п'ю безмір навхилки до дна.
І не нап'юсь, не погамую
своєї спраги і вогню,—
піском повзу, стовпом вихрую,
голкую серце на стерню.
Не перейду, не перебуду,
не присмолюсь, не припаду,
хоч розіб'ю об камінь груди,
хрестом примерзну на льоду.
Та вилущить, як насінину
з стручка, і кине до ріллі
холодний дух, лиха година,
аби пізнав ще й глиб землі.

І крякав крук, але довкруг ні хмарки,
і горобина, вибухнувши жарко,
аж іскрами розбризкаласть навкіл.
А поруч з нею вільхи недогарки —
так ніби сонце ділене навпіл...
Сюди вогонь, а туди сажа чорна,
сюди весілля, а туди печаль,
сюди оздоб'я, а туди потворність,
туди захлання, а сюди кришталь.
Все нарівно, бо світить на два боки,
і через мене поділ той проліг,
хоч він такий тонкий, але глибокий:
праворуч суцвіть, а ліворуч — сніг...
Сміюся одним оком, іншим плачу,
у півуста хвалю, у пів... хулю,
то серце — крига, то — як жар гаряче,
тим — проклинаю, а ось цим — люблю;
не зодностайнить ні очей, ні слуху;
і дві долоні врізнобіч летять,
так ніби прагну тим поривчим рухом
дві половини світу об'єднать.

•

*Не відгороджуйсь
іменем
від світу*

Що знаєш ти про межі? Не членуйсь,
не відгороджуйсь іменем від світу,
не змінюй хутко мінуси на плюс...
і не вважай, що стежка — то орбіта.
Рука тобі для того, щоб прийняти
за власну шкіру й кору кострубату,
а осока — щоб осклеп перетяють
і визволити душу ще крилату.
Нема межі між ґрунтом та зелом,
іржа ножі з'їдає нещадимо —
усе, що ткалось, — хутко розповзлось,
що рукоклалось — теж пішло за димом...
Ні імені, ні карбів, ані-ні...
одна протяжність суцього тривання,
ночей переливання прямо в дні,
переходів світання у смеркання.
Печалі в радість, втіхи в гіркоту...
життя у смерть і навпаки — щомиті...
переливання густі в рідкоту.
і вічністю всі об'єми розмиті.
То й наповіщо всі ті імена,
ота уся окремість, неповторність,
якщо кружля-кружляє вісь земна
і мелють, мелють нещадимі жорна?
А ти — це я, це — він, вона, воно,
це — світ увесь, що зведений до тебе.
І не чикриж, як жерсть, як полотно,
ні вічності, ні простору, ні неба.

Вже день затулений березою.
Яка навстіжність! Ніч близька,
і рогозою жовтолезною
узброїлась моя рука.
Не підпущу, хай крик відкотиться!
Поставлю свічку на поріг...
Та в'яже ніч-невідворотиця
повісмо скрадливих доріг.
Не промине, як чуже свято,
надійде, стане — лий вогонь
тонкою цівкою вкруг хати,
навколо імені свого.
І чуєш, як в твоїх засіках
у ланці в'яжеться зерно
і цівко витікає з вікон
в посуді зморене вино.
І за переблиском пожежним
ніч не закінчувалась днем
а спалахом, як і належить,
летючим високо вогнем.

Спокусливець-змій, коліщато гадюки,
 хвиляста потвора, біжучий вогонь —
 сопілка охрипла, і отвір широкий
 затулюю листям пониклих долонь.
 Мотузки окравок чи зашморг на горло,
 з смертельною іскрою гнуге жало,
 ти знаєш, чому розповідається чорно
 по жилах смола й вичахає тепло?
 Раніше прийшла ти у світ і дізналась,
 що рух по поверхні — це рух вглибину,
 сопілка для тебе жалібно співала,
 рівняючи тіло на всю довжину.
 Хвилясто за пазуху ти заповзала
 і грілась, і гріла отруйний жальник,
 і помста в устах визривала оспало,
 роздвоював мову солодкий язик.
 Причасна поруч, завмерла до часу,
 чекаєш нагоди, щоб племінь-жало
 роздвоїть, а розум отрута погасить, —
 і ти просичиш, що в почині було
 єдине тепло...
 Прийди, прихились, притулися до серця,
 останнє тепло до крапліни віддам...
 І навзник упав, і, як тінь, розпростерся:
 під серцем сичала хвиляста вода.

Композитору М. Скорика

Цей сніг зависокий для тихої скрипки,
його прямизна упокорила світ,
все суще увічнила в білих сповитках,
і рушенням вічним вповільнила хід.

— Чому ж ви з уривками струн
повиходили,
у білім волоссі синиць несете?

— Віншуємо снігу пречисті народини,
і перші приходини холоду в степ.—
Сніг вирівняв спогади нам прямизною,
та ще й нагадав, що перéходні ми,
і звабив переслідом йти за собою
з обірваним звуком та словом святим:
земля...

Пізня гроза

Так далеко — ледве й видко,
як грози сталава нитка
пересновує туман,
і луни щербатий злиток
деренчить, мов тріслий дзбан.
Так далеко, що й не чути
крапель, спійманих відром.
Біла марля, чорна сутінь
пеленають круглий рот...
Дихай, дихай крізь весь простір,
крізь набряклу криком повсть...
Бовваніє час навпроти...
крізь туман іде навпрост?
І несе він, мабуть, м'яту —
відсвіжити всі чуття,
і полотна непочаті,
щоб сповить твоє життя.
Він несе тягар важений —
в роті вічності ковток,
вдмуха він тобі в легені
синє полум'я квіток.
І, роздмухавши задуху,
наче вогнище в грозу,
подарує на потуху
ще й перлинясту сльозу.

1. Початок

З кожним днем вікна ширшають.
Бузковим холодом омито і ший, і плечі.
А сухе коромисло долоню студить.
Ой сивим волосом пополам розділимо час
і вкопаєш стовпці, щоб до слова «оселя»
дочленувати «за-ти-шок»...
Людяно стане... виспівано стане... хороше
стане...
І закотиться горошина і вип'є землю під хатою,
та й, розсунувши напільні дошки, проб'є
і стелю:
видно-виденно... на змієвих валах чатівники...
і підперезано наші землі стьожкою неба
та ще й відвагою...
Ані стрілою прошити того валу,
ані оком зизим проїняти...
На половецьких вилицях гостриться вітер,
дійні кобили дають
снагу їм, та земля під ногами
тут же й висмоктує...
Круглі коліна в тих бранок,
ще не перейнятих... в мушлях долонь
перлини пестоців... І похіттю розпалюється
уява... Та виблискує
промінь, мечем відкинутий, і стулює щілини
віч...
І стовпи вихору виростають на обрії...
— Криниця! — кричу. І впливає відро,
повне бузкового цвіту...
Шиферні покрівлі, хати-кам'яниці,
снують мотоцикли, гримить радіола.
І твоє плече урівноважує минуле й теперішнє...
І не прошу напитися,
бо розхлюпать боюся твій образ в очах своїх...
І, піднявши до неба очі, кричу: криниця!
О неглибима, о солоденна, о неситима...
о життєтворна...
Чим вище в небо, тим глибше в землю...
і навпаки...

2. Кінець

Виростать на пеньку
і доточувати тїнь власну жайвором.
Дрібно росте й трава для приязні
і крадькома підсипає насіння за пазуху,
а тїнь твою хутко взеленює надміром зелені.
Котять порожню діжку дітваки десь поза

спиною,

чути: гуде днище остудженим голосом.

— Де твій притулок? —

Вітром відказуєш, зжовкклою пусткою!

Ш-ш-ш-ш-ш...

Солодко в роті — ні слова на марницю...

— Хліб твій чому пополам не розламаний?.. —

Т...х...ше-е...

Сонце є сонце, і більшим його ти не висловиш...

Камінь по каменю — змочуєш пучку у розчині,

зернятком кожен слідок ми замічуєм,

рогом міряєм бджіл коло вуликів

і величаємось коротко — досвідом...

Ось уже й річка, і вал понад нею —

високо-високо...

Пень підломився, і жайвір в позиззі далекому...

Так ось і підеш, вщертований пам'яттю,

кругла дорога твоя — все за сонцем

скресаючим...

Вільному — воля,

дорога ж — для певності...

Година припливу до скроней шаленої крові,
година безглуздя, година конання з кохання,
коли ти крізь серце пронизуєш голку метрову
і кров витискаєш крізь рану

під тиском кричання.

Розбито об камінь не кулю шклянну,

а святе покладання:

стрімку спорудити крайнеба заобрійну вежу,
щоб, стрівши світання на сході,

край ночі чекати смеркання,

аби поринати удвох у небесне безмежжя.

Під синім склепінням лунали б слова

величальні,

творцю воздалося б хвалою за ласку й

терпіння...

Та хвиля торкнула будівлю —

і в безвість провальну

слідом за луною посипалось лунко каміння...

Розгрібши уламки, ти глянув на світ

і жахнувся,

бо, ставши на камінь летючий,

ти в небо летіла...

Я крикнув, та голос на кров обернувся,

засторчена в горлі стріла від натуги бриніла.

Розпечену взявши до рук катівну каменяюку,

я з розпачу кинув її навздогони:

летить за тобою і досі той камінь розпуки,

і слід, наче нитка, у небі снується червоний.

Синиця в волоссі...

А де ж їй гніздитись, скажи?
Мороз перепалює ліс на вугілля,
повітря клинцюють лискучі сталеві ножі,
та прорізи враз засипаються сіллю.
Скажи мені, друже, а де ж мені жити,
у серці чиму питати притулку?
Вже обруч стискальний сталево дзвенить,
аж тіло, мов крига, потріскує лунко.
Гадав, що приб'юся листком до стовпа
а чи покотьолом до рідної хати,
та міцно земляця до ніг прилипа:
і вже не ступнуть, аби плоть не зірвати.
Земля кружляє, а значить, і ти —
очима до сонця — летиш без спонуки.
Синичка, спурхнувши, свиськоче: — Лети! —
І кида пір'їну у руки.

З циклу «Сніги»

1. Перший сніг

Утративши непевну вись,
принижений вітрами,
погаслий жайвір падав вниз,
провалювався над нами.
Зіщулившись, вода німа
його не відбивала,
бо слухала, як йде зима
і брязкає металом.
Несе вона важкі ключі,
аби замкнути води,
в руці у неї круглий чіп,
обструганий із льоду.
Замкне зима навстіжний світ,
і візьме води в рамки,
і жайвора засклить за лід,
і нас затче у ткани.
Затче нам руки, аби ми
не відчинили брами
й не перевіяли зими
гарячими руками.
В'яжімо їх, єднаймо їх—
долоня до долоні,
бо пада, пада перший сніг,
і в жилах кров холоне.

2. Несподіваний сніг

Сніг випав уночі, закравшись наче злодій,
в позеленілий степ, в травневу глибину,
і викрав зелен-цвіт, і доторком холодним
вмить перекинув світ, мов камінь вгору сподом,
оглянувши кругом, у воду зазирнув.
І часу течію змінив у вік зворотний,
щоб повернути те, що кожен вже прожив:
одним — щасливі дні, а іншим — дні скорботні,
одним — густі меди, а іншим — сіль крижин.
І хтось уже радів, а хтось невтішно плакав,
хтось сніг згортав із пліч, хтось —
товце нагортав,

у кожного була своя помірна дяка:
той вороття хвалив, а інший проклинав.
Лише на один день час повернувся в минуле:
комусь на чийсь загин повторний, а комусь
на солодість зачать, на вихмільне проснулля,
на розпач, на любов, на учту й хліба кус.
Було те вороття лиш на єдину днину,
яким нема числа, коли пливуть назад;
мов кинув хтось піску у світову машину:
такий почався скрип, такий відчувся шат.

3. Сніг у березні

В срібній налицині древо стоїть,
з щілин холодних погляд струмує...
Скільки осіло снігів... як століть...
Хто їх у тіні пресує?
Та позостались на ньому слова,
сніг вже з курганів обсунувсь, як глина, —
зважає на мову — хай сніг ожива:
форма завжди самочинна.
Глину узяв, а вона у горнець
збіглась сама, без спонуки,
глоду торкнувся — плететься вінець, —
чинять все завчено руки.
Хто ж нас навчив майструвати плоти,
міряти простір очима?
«Воля», — кричати до хрипоти,
і відлітати у небо за димом?
Глянь на обличчя верби — машкара?
Скільки волокон, та жодного м'яза:
тріскає лунко срібна кора —
зморшка кладеться відразу...
Губи розтиснув — слово летить,
завчено думку формує;
вимовиш «холод» — тіло тремтить,
«люба» — і ніжність струмує...
Не дерев'яні ми, не кам'яні,
не позоставим в повітрі провали...
Сніг зашерха на тобі, на мені,
а під ногами ростуть п'єдестали.

4. Останній сніг

Ця білість снігова хіба не з чорних хмар?
Свідомість моя йде не із віків минулих?
Крізь попіл поколінь поснулих світить жар,
і слово з горла б'є, викруглюючись в кулю.
Розсіююсь, свічусь щомиті, щодоби
і входжу в дерева, в спалахнуті сніжини...
Затримай розпад мій, хоч іскру полюби,
роздмухай в кров її, в спалахнуту жарину...
Та трухнуть дерева, і тане, тане сніг,
чорнозем стане знов потульним та видющим.
Я в пригорщах своїх утримати не зміг
ні попелу снігів, ні іскор пропадаючих.
Але відбиток твій — в люстерках двох долонь
і в краплях натяжних, що з пучок витікають,
а почуття твої домалював вогонь,
а стриманість твою засвідчив навіть камінь.
Крізь тебе рід снувавсь, і розум не згасав,
та забували всі про породільні муки...
Любово, тільки ти фільтруєш чорноту,
щоб білість снігова розпуку тамувала.
Крізь тебе видно всі і манівці й мету,
і злети вогняні і сутіні провали...
Очима скинув — ти, суття моїх зіниць.
Крізь тебе сніг летить, і сніг в тобі біліє.
В пухнечу снігову лягаю горілиць
і чую: тану я чи, може, плоть тепліє?

5. Співучий сніг

Фіолетова тінь на протертім снігу нечітка,
сонце скрапує з пучок і в срібло всяка,
щоб незримо співати у горлі струмка.
Заворожений плипом, я слухаю сніг,
що маліє, як мичка, бо нитка з-під ніг
випрядається-тчеться і світ випряда,
замість крові крізь серце струмує вода.
О співучість, о плинність довкола, в тобі,
розпрядається пам'ять, збирається біль,
розкрадається ґрунт, даленіє блакить...
Як же солодко-гірко, зживаючись, жить!
На які веретена змотається нить?
Чи то в горлі моему ручай жебонить?
Доки я наслухав, то й шляхи потекли,

прикипіли підшви до ґрунту-смоли,
аби певність була і було опертя.
Тане втоптаний сніг, і маліє життя,
нить прядеться тонка на товсте словиття:
сорок літчок-літ як одне, як одне.
Розбирають по хвилі, по дневі мене
кожна крапля-пилинка і кожен струмок.
Лиш незмінне в тобі, як тонкий волосок,
відгукнеться на пісню тремтінням ества,
і у срібному горлі струмують слова:
«Ой по горах сніги лежать,
по долинах води стоять. Туман поле покриває.
Мати сина прикликає:
— Вернись, сину, додомоньку... —
...Густі терни, вітри буйні, краплі-хвилі,
дні отруйні.
Краплі-крапельки прозорі,
сніг співає в мене в горлі:
— Гомін, гомін по діброві...»

* * *

Покрай хвилі йду. Спинюся.
І пливу, пливу, пливу...
Дрізд кубельце мостить в вусі,
смиче із-під ніг траву.
Вимиває землю хвиля
по піщинці — ти ж стоїш,
не пусті її зусилля,
бо землі лишилось ківш...
Ти ж, задивлений у воду,
все пливеш, пливеш, пливеш,
мов без кореня і роду,
мов тобі немає меж...
Десь і чаєчка кигиче,
блее жалібно ягня;
дрізд траву хапливо смиче,
хвиля хвилю доганя....
Не від тебе, а до тебе
зносять, схлюпують, дають:
дрізд крильми — високість неба,
хвилі — краплі на майбуть.
Все колись тобі згодиться:
пірце з чайки, вовни жмут;
порятує летом птиця,
валом в килим ще затчуть...
І земля, яку розкрали
косяки і хвиль, і риб,
збігшись в пагорбок помалу,
порятує — прийме вглиб...
Ну а зараз — розчиняюсь
і пливу, пливу, пливу...
Зостається серця зав'язь,
аби свідчить, що живу.

СЛОБО

*Слово
Івана Вишенського*

В звоях снігу і я прочитав письмена:
«Унеправджено світ, і скасовано час!»
Спала нагло з очей повстяна пелена,
і окресливсь повітря блакитний каркас.
Ламле вороп гілляччя сухе на гніздо,
набрякає кора, стовбуриння гуде,
дотліває в долоні іржавий гвіздок,
утрухаючий хрест вже ось-ось упаде.
Але тешуться шули, і в'яжеться зруб,
гостро півень кричить на стонадцять сторін,
вилітають слова, проломившись із губ,
і підводиться тінь проти сонця з колін...
Стала меншою міра метрична й вага:
можна кухлем з криниці води зачерпнуть,
і на горло лози наступає нога,
а із неї струмки виноградні течуть,
стало легшим засохле стебло кропиви,
і торішнім наречені листя й думки,
ніби вивіявсь час, як той сон з голови,
і проміння розкрило таємні кутки.
Стільки світла довкола — аж чорно в очах,
і згортається сніг, мов зотлілий папір,
і скріпляє чорнозем підшви печать,
і жадливо вбирає очищений зір:
висоту — широчінь, світлу радість — печаль,
неминучість ества, проминальність земну;
і слова, що ти в звоях снігів прочитав,
за водою течуть з глибини в глибину.

А я у гай ходила...

П. Тичина

Сосновий шум, дрімливий, колихливий,
мов запевняв: хто слуха, той щасливий,
бо нуриється свідомість у глибінь,
де, мов листок, торішня плава тінь,
зозулею забута в перельоті,
і пахне м'ята забуттям в дрімоті.

Але кризь шум просочувався дзвін...

Він колами низавсь з усіх сторін
і, визволивши серце з окуття,
нагадував про страдницьке життя.

Очима скинув — луг аж золотіє.

Вода кипить від нересту: п'яніє
істота кожна, розпаливши плоть,
оспіває від захвату, як вміє,
життя своє, багате від щедрот.

Та, зваблений тим чаром весняним,
веселий серцем, поглядом сумним,
замість гілок побачив я сучки
і списся очерету вздовж ріки.

А ще побачив те, чого й нема,
мов прочинився день, і крадькома
з-поза чого, з-поза віків минулих
хтось визирнув і голосом зозулі
гукнув мене і доточив «лю-бов»,
і мовби щось згадав я, але знов
налинув шелест, на гілля наліг,
аби нічого я згадать не міг...

Шум шепелявий, капливо живиці...

Весь час здригаюсь, через те й не

спитьсся, —

мов по зозулі сіло на сучку,
і як здрімну, то будять все: ку-ку!

Слово
Пабло Неруди

Життя благовісне, звеличене смертю,
у слові у кожному — кисню ковток;
найменша піщинка тобою всещертна,
обтяжений гнеться к землі колосок.
Життя відшароване звуком і змістом
від панцернокрилих і від хробаків;
долоні, пронизані сонячним вістрям,
слова здобувають з-під шару пісків.
В любові — спільнота, в землі — заохота,
і радість обличчя до ласки дощів.
А воля моя є дійством супроти
байдужжя, німоти — співай же мерщій!
Увінчане птахою небо знакую,
струмкам переламую срібні хребці,
і слово вганяю в рядок, наче кулю,
і бгаю слухняний метал в кулаці...
Життя солоденне, тавроване смертю,
у кожному слові — приховано жар,
та кожне потрібно, мов шибку, протерти,
аби не пристала олжа, як іржа.
Навіщо в житті межувальні кордони,
і хто це лукаво зумів поректи
брехливе — правдивим, солодке —
солоним,
наливши у літери вщерть чорноти?
Чию це учинено волю печальну,
вогонь приручивши, чоло таврувать?
Кому і для кого уроки печальні
велись при вогні катувальних багать?
Нікому нічого? Скляні підголоски
розбризкують радість, і сурми сурмлять,
і час розтає, наче грудочка воску,
та в ньому відбилося слово-печатъ.

Американський безробітний

З циклу «Фотокартки»

Обертається свято життя в сумування:
над розвалищем тіла сумує душа.
Кожен день може бути останнім,
а ти думав, що вічне тривання,
і чекав за смерканням світання,
і тому час свій сипав з ковша.
В плюсклій думці себе відшукати
ти не годен, бо й пам'ять пуста.
З усіх слів найзбагненніше — мати,
найкволіша рука вузлувата,
найвразливіше серце щербате,
найнадійніші плечі хреста.
Каламутиться зір відчужілий
і не хоче себе розпізнати
у руїнах колишнього тіла,
що жада не безсмерття — похмілля.
Лиш з очей, вже давно спорожнілих,
ще не змито небесну печать.
І, обернені пильно у себе,
вони бачать краплинку живу
у дуплинні, у зцімрених ребрах,
краплю світла, краплиночку неба,
що згорнулась, мов іскра, мов звук.
І забуто всі свята, печалі,
сльози, радість, і кпини, і гнів,
авеню, парки, лавки, вокзали;
притабанив сюди, тут відчалив,
за щокою лиш гумка, як сало,
а на серці — що кривди, що слів...
Все зійшло, як сніги, відгоріло.
Ось скамниця, газета, ціпок.
Ой навіщо душі тлінне тіло,
лучче б вільно у небо летіла,
як у простір відкритий сніжок.

Фермер
біля тину

З циклу «Фотокартки»

Вбиваючи гвіздок у дошку тугом'язу,
про вічне думав він: про камінь та метал,
і зляканий гвіздок, немов хробак, пролазив
крізь товщ вербових плахт, бо смертне пам'ятав.
Байдужий молоток, заплішуючи отвір,
орудував рукою слухняно: мах-по-мах,
і цвяхом став язик, залізним цвяхом в роті —
від стукоту здригавсь і цокав на зубах.
А в мізкові спувавсь, мов мідяна дротина,
предовжелезний звук, нездалий на слова,
а молоток клепає без пауз та спочину,
хробачився гвіздок, і пухла голова.

І, перевівши дух, на тин він кинув оком:
— Оце ота межа, що простір розділя?
Невже ж вона в тобі така ж, така ж висока,
поділена невже й під п'ятами земля?
Та ж перетрухне все: і дерево, і кістя,
і брилу кам'яну з могили скотять вниз...
І що тобі усі оті тисячоліття,
де числа й імена в протяжний звук злились?
В повітрі меж нема, а в часові — тим паче,
зусилля ваших рук лиш скріплюють гвіздки,
що шиються углиб, немов в'юнке хробаччя,
бо гатить, гатить час, як ручі молотки...—
Пошпутивши під тин усе оте знаряддя,
він випроставсь і враз побачив хмари плин:
крізь неї промінь ріс і прямо в очі падав
стовпцем дрібних дрібнот — кружляючих

хвилин.

І все він розумів про марницю та межі,
про те, що втратив вже, і те, що вже набув,
усе він розумів, докіль за плином стежив,
а очі опустил — і все, геть все забув...

Власний портрет в газеті

З циклу «Фотокартки»

В марнотах розуму, у пізнанні неситім
так праглось осягти і все збагнуть,
що й не помітив, як літа прожито,
крізь шибку криги дивишся в майбутть...
Днів скільки залишилось? Небагато...
Чому ж ти не обчислюєш і їх?
Адже кружляють стрілки й коліщата,
відома швидкість, та знайомий біг...
Але ж боїшся. Дивишся під ноги —
де не ступнеш, там шелестить папір:
газетами заможена дорога,
але портрета все не вхопить зір.
За крок портрет повторюється знову,
але його розпласкує ступня,
в очах тобі мелькоче щось знайоме,
знайомий хтось когось наздоганя.
Та ще в тобі годинник цокотливий,
прикваплюючи, рухатись велить.
І шелескоче паперова злива,
хоч вісь зірви та зупинись на мить.
І той портрет розмножений впізнаєш,
і з кожного щось вічне забори —
папір жовтіє, довгий шлях — в безкрає,
і що не крок — портрет горить, горить...

Осереддя

Ні мислю проїняти, ні словом отямить
байдужості дня, що крізь тебе тече.
Весь світ у тобі зав'язався шляхами,
і ти — його центр! Його вісь і плече.
Це ти — перспектива його безкінечна.
Усі покладання, надії в тобі.
В безмежжя розходяться зору кілечка,
і світ переймає твій зойкіт і біль.
Події пошлюскли, спресовано дати,
і відстань незмінна між «я» й поміж «ти»,
хоч думка марнотна обчислює втрати,
та ти за набутки усі заплатив.
І, змалений підсумком, власним законом,
ти пахолком став невтоленних жадань.
І спіднім потоком, і плином верховним
обкатаний ти, наче камінь, поглянь.
Зійшлися в тобі всі часи, всі народи:
товчуться тварини, і птиці кричать,
щоб ти зодностайнив усе і узгодив,
поклавши на все свого слова печать.
Чи ласки в тобі не стаца, чи любові,
аби усе суще зігрить, прихилить?
Чому поверхове твоє кожне слово?
Мов крапля, торкнувшись шибки,
збіжить...
Та в слух западає воно, наче в рани,
і сіллю пече, і серце ятрить...

Віддалення

Віддаленіла так від мене,
що обезтебили і сни.
Мов тютюну стебло зелене,
вуста мені обзеленив.
Так гірко язиком торкатись
твого імення, світку мій,
вуста поламані, щербаті,
а в горлі — мов холоне лій.
— Ко-ха-но-лу-но — ло-не — ли-не... —
І серцевину обмина.
Вуглинночорно, холодинно —
суцільна сіль, стіна скляна...
І озираюся — позаду
вуста твої, твоє чоло...
Рукою доторкнуся — свічадо,
байдуже прохолоче скло.

Краплина

Краплино медова високого цвіту,
у дзеркалі літа тебе запримітив.
Очей не звезду, і мій зір вогкуватий
занурений глибоко в синь непочату.
Ой квітко, хоч раз нахилися до мене
із сутінків довгих, з туманів зелених.
В марнотах зусилля назустріч ступити
спромігся до себе лиш тінь прихилити.
Між нами не простір, а прірва-німиця,
повітря розріджене рідить зіниці,
та ти прибуваєш водою з криниці,
до губ підступаєш, до серця, до горла
то світлом священним, то полум'ям чорним.
А дні, що прибудуть, урвані краями,
розсунуть провалля ще ширше між нами.
Між пам'яттю, слухом, та тільки не зором,
що з дна забуття джерелує угору.
І прагну іменням твоїм возз'єднати
розірваний спогад і простір щербатий.
Тому і силкуюсь гукнути: — Надіє! —
Проте між губами остудою віє.
І висотавсь голос шовковий із рота,
і я видихаю глибоку скорботу...
Та подихи — знаю — ніким не почуті.
І нуриться погляд ще глибше у сутінь,
у дзеркало бите, в тумани схололі,
де ти засвітилась кристаликом солі.

Спасівка

Вивертає вітер крону
срібним сподом догори.
У корінні сік холоне,
медом виступа з кори.
Камінь вивернувся сподом
і обличчя оголив,
капає смола з колоди,
застікливши лет бджоли.
...Спас медовий, яблуковий,
лик безсмертний на піску,
проступає крапля крові
на кожнісінькім листку,
і зі споду кожне слово
має вимітку чітку.
Медвяний панує спокій,
тануть хмари, наче віск:
рани й тріщини глибокі
воском затяглися скрізь...
Липнуть губи і долоні
до повітря, до речей:
всюди видно слід червоний —
пляма в грудях, ой пече!
Удихнув її в легені
разом з духом медвяним —
і на пам'яті зеленій
видно відблиск вогняний.
Виверни угору сподом,
вітре, і її мерщій.
Глянь, то віск чи грудка льоду?
Та ні здряпани на ній...
Тільки пляма проступає
калинова, вогняна,
ширшає вона, палає,
глибина ж її — страшна.

І суцвіть, і пилок, і срібна труш
гуляли вихором і порошились в хату,
де дзвінко так лунало обіуш
ім'я твоє гірке, немов прокляття.
І по складах годинник на стіні
ділив його, повторюючи всоте,
і, мов бджола у склянці, у мені
воно гуло і радісно й скорботно.
— Невже ж це ти, Марієчко, неевже? —
кажу, немов роздмухую жарину.
І, губи розціпляючи ножем,
твоє ім'я виймаю, як вуглину.
О як мені... і що мені чинить?
Така жура, така мені скорбота:
що не дихну — спалахує, горить
повітря літне полум'ям у роті.
Але й мовчать нестерпно, то й кричу,
щоб вгамувати біль, стлумити ймення:
— Марі-єчко! Відлупочку! Почуй!
І попільгуй усі мої щодення.

Шляхи Данте

Уривок із поеми

Красна велич руїн,— розімкнулася пам'ять,
увиходимо ми в храм щорічних скорбот,
де тинька обсипається, світяться плями,
чорнота проступає крізь шар позолот.
Непомітно павуття вдихаєш в легені;
чорним ниттям з грудей видихаєш печаль.
Під ногами узявсь мармур мохом зеленим,
і той мох дописав мармурову скрижаль...
«О блаженний, хто йде...» — прочитав я руками.
Далі — пінився мох і губились слова,
що, зливаючись в гуркіт, лунали над нами
під склепінням, де коршак шовки розривав.
Крізь розриви униз натікало блакиті —
і по стегнах збігали співкі ручаї;
були коси твої наче склом переміті,
відбивались в них світ й пильні очі — чиї?
Я відчув ваготу на собі того зору,
і плечима стенов, і промовив:— Ходім...
— Що ж, ходім...— обізвавсь хтось незримий.
Угору

подалися мерцїй, молодим-молоді.
Були сходи слизькі, наче моцнені з криги,
обсипалась тинька, і сріблів порошок;
підіймалися ми, аби вчитать з книги
недописаний мохом на брилі рядок.
Так, рука при руці, однокроком, поволі
ми ішли, відчуваючи погляд важкий
на собі. І впікались клейном в наші чола
два гарячі вербові листки.

Згортання

У царстві спокою вивершувався світ
і птичі голоси виблискують черлено.
Лелеки молоді, почавши свій політ,
спалахують крильми і схлинують блаженно.
У промені життя струмує голос твій:
— Вертайтесь назад, минулі дні і птахи! —
Загострюється клин, зника у висоті
і зваблює тебе пірнути в небо з даху.
Не важиться нога цю землю відштовхнути,
не важиться рука і крокви відпустити.
Хоч з обрію зліта стрілою гостра путь,
і перед злетом кінь підняв важкі копита.
Сьогодні стиснувся час пружиною в зерні,
земля на корінцях міцніше запеклася,
і квасолини струк так посміхнувся мені,
немовби розгадав всі таємниці часу.
І погляд повернувся загострений назад —
у глибині очей опуклились мачини...
І хочеш ти сказати:— Вже скоро листопад...—
Та в горлі всі слова мов стиснуті пружини.

*Голос
серця*

Упізнаєш мене вві сні
і видихаєш:— Мій коханий!..—
Та всюди люди мовчазні
хитають скрушно:— Вона п'яна...—
Як порошок, на руках
несу тебе й боюся вітру,
і замість тіні — хилитка
доскоче ноги пляма світла.
— Любове,— шепочу,— збудись,
бо люди подовкола...—
І камінь падає вниз,
кругом — безмежне поле.
Мов порошина, чистий звук
угору підлітає;
і косить гостра тінь траву
і п'яти обтинає...
Хто на життя мене прирік,
в якому ти відсутня?
Покіс вузенький, як мій вік,
та вітер дме могутній.
Він порошиною жене
і голос розпинає.
Хтось звідкілясь гука мене...
Гукає?.. Проклинає...

Недослідимий, незбагнений
травневий світ густо-зелений.
Співа весь день дрібний пташок,
немов заучує урок,
луна весь час один рядок:
— Тьох-тьох... Віть-віть... — Тьох-тьох...
Віть-віть... —

звучить у відповідь рефреном.
А ми з тобою оцих два
рядки ніяк не заримуєм:
то зайвий склад, а то слова,
і тріслий голос не співа,
а ніби куряву здува, —
то бубонить, то галасує...
А то затягуєм не в лад
про квітування й листопад,
і кожен — несусвітним гласом,
так ніби скрипка разом з басом;
немовби чорний шовкопряд
переснував павуттям сад.
А як же світ співа стоусто,
дощами, грозами звучить.
І тчуться звуки: рідко-густо,
до нитки нить, до нитки нить, —
тканням суцільним, спільним руслом...
Щоб так звучать, треба любити.

За мотивами «Ворона»
Едгара По

Переінакшив все минуле:
тепер тебе там не було.
Був гайворон замість зозулі,
та й то лише з одним крилом.
Був степ, напоєний вітрами,
і спис, засторчений в блакить,—
і нас вже не було між нами,
була якась тривала мить...
— Стривай... Але ж було минуле!
— Був гайворон... і степ... і спис...—
То тебе доля, як зозуля,
мені підкинула колись...
Я падкував в сліпій нетямі
і власним тілом зігрівав
ні, не пташа — кричущий камінь,
що лиш поживи вимагав.
І я помітив, світе правий,
що я малію... ти ж — ростеш...
Моє гніздо було кривавим —
твоя жада не знала меж.
І рани на собі помітив,
що заподіяні вві сні...
У вирій вже не відлетіти,
бракує сил злетіть мені...
Твоє крило я стис щосили,
та ти знялась у височінь.
І я упав... І однокрила
кружляє наді мною тінь.
Я гострий крик заніс угору,
та він, отверднувши, завис.
Ти промовляєш: — Nevermore *,
щомиті падаючи вниз...

Ніколи більше (англ.).

Суничино терпка, жарка і недозріла,
тверда моя рука
торкнулась твого тіла
і зранила — прости...
Як тепер кров замовить?
Невже ж занастив
душі святу основу?..
Недоскопаний я: зісподу росте вовна.
Я серце пощербив давно.
І плоть моя щертовна.
Привласнюю, беру, владую, розкошую...
Та своїх зморщок не зітру і честі не сплямую.
Вже знати й на тобі мої давильні пучки:
не змити тих карбів, не зняти з губ каблучки.
Бо в горлі — холод, свіг... не нігті,
а крижинки,
і всі мої слова сум-ні... а сміх як волосинка...
Ось лезо осоки,
ось сироти на тілі,
ось рана впоперек руки,
і холод крапа біло...
Суничино, сховайся в густій траві під листям,
бо нижче, нижче голка-час
ягіддя, мов намисто.
Хоч колір відміни чи в землю западися —
твій погляд вогняний
пече — ой не дивися!
Червоні ящірки біжать по грудях вгору,
з розтятої руки дим скрапує прозора.
І не привласнив я ні честі, ані слави...
Суничник геть зів'яв —
димить пеньок трухлявий.
І на зап'ястку — шрам, і пучки попіл горнуть.
А шкіра — мов кора, порепана, аж чорна.
Чого ж вона шука, ота рука вузлата?..
Спинися, почекай — а що ж ти, Павле, втратив?

Подільність

Облесливі і велемовні,
не промовляють — шовк прядуть,
вуста-меди, вуста-гріховні,
їм бджоли мед свій віддають.
Не обійти, не розминутись,
коли почую мови шовк,
і шелестить шовками сутінь,
і шиється шовками крок.
Ти — солодоці й пожадання,
ти — плесо, біле від лілей,
стіленьник, защедрений коханням,
нестерпне світло для очей...
Яким би не ішов я шляхом,
якою б думкою не йшов,
ім'я твоє любистком пахне,
а душу пеленає шовк.

Набравши води

Війнула жовтизна, і дзеркало криничне
замислилось, немов відчуло глибину,
і ти щось заспівав, та голос був незвичним:
веселу починав, а вийшло на сумну...
З чола свого хотів був зняти павутину,
та пучками відчув, як в'їлася вона...
І радісно було в оцю погожу днину,
хоч радість і була зісподу вже сумна.
Дивився на люпин, але, крім зерен, бачив
сухе стебло, вогонь, що палить всіх і вся...
До вишні притуливсь — яка ж вона гаряча! —
і листя аж за тин вогнем перевиса.
Жалка трава пече... і ти печеш, мов докір:
ні пам'ять відхилить, ні мовою згасить...
І чую, чую я, який підступний спокій,
під попелом долонь забутий жар горить...
Ось перса, ось плече, ось губи — попіл здмухав,
обвуглена, як ніч, але ж це ти, це ти
виходиш із очей, огромлюєшся слухом,
вкриваєш наготу вже листям золотим...
І дзеркало води доповнює забуте:
то посмішку, то вуст обвуглені кутки...
Та хтось гука: — Павло! —
Все — глухота і сутінь...
І випада відро в криницю із руки.

Земле моя, двоєдина в житті і загині,
сьома зоря уже від'ясніла у річці,
де на березовій дошці бог водяний

відпливає в минуле.

Божку, який ти слухняний воді спорожнілій,
який ти здрібнілий, що й сам себе котиш.

О, яка втіха в великості нашій!

Вищі за тебе, важчі за тебе,

бо угрузаєм не тільки в землю —
у власне тіло. І не перекотить вода нас,
не переміє сумління...

Розчини вапно і збережи рухливість.

Бо кам'яніє кістя, риплять суглоби, зростаються,
ніби злютовані, зуби...

Таж за ними — язик і горло, залите ртуттю, —
хто ж її виспіває?

З кожної квітки витрушуюю овоч,
з кожного овоча — радість коротку,
а листям вистеляю дорогу в «добридень»,
і вирікаю камінь з холодної ночі,
і зазираю далі за себе...

А там, там... далеке поле... і заячий холодок...

А під ним сидить чеберяйчик...

Божку, чого ж ти такий дрібнющий,
так ніби хочеш запастиись
в землю?

А він сидить, китичка на голові похитується,
.ніби притакує
думку...

І тобі чується: «Та ми ж — уява,
вितвір слова... то й
кістя не твердне; не заціплює зуби,
не солоніє сльоза...

так-так, так-так...»

Лише одне, нема кому відказати на
«добридень» — «добридень»...

— Здрастуй... —

А у відповідь простором якесь спотворене
слово...

Болючішає зелень і блакить,
 і дзеркало зістаріле болить,
 хоч бачу, як струмує риба в ньому;
 твоє обличчя в струмі золотому
 вже не твоє, а натяк на подобу.
 Зректися тричі і мене попробуй,
 бо час правдивий, докази — прями...
 Хіба тебе я зрадив? Я зрадив,
 коли з очей здер образ, як полуду,
 і кинув одлі. Та твій лик повсюди
 мені з'являвся і лягав на очі
 тавром пекучим, свідченням урочим...
 Я прокидався і в пустелі ночі
 гукав тебе не іменем твоїм —
 і чув, як холод входить тихо в дім.
 Та я не бачив сяйва в узголов'ї
 й того, що тече світло разом з кров'ю,
 що я від тебе, леленько, свічусь,
 та імені чомусь твого боюсь.
 І кликав Сльози, Розпач, Співчуття,
 та розмивала ніч моє життя.
 Згасало серце, хоч душа не гасла...
 Ой мить прозріння, ти страшна
й прекрасна!

Відрікшись і від імені й від плоти,
 я лише вигук зберігав у роті,
 аби тебе, кровинонько, гукнуть.
 Та з губ спорснула пухирцями ртуть.
 І я зоставсь у розпачі ні з чим:
 перед очима струмував лиш дим,
 і дзеркало чорніло, наче яма,
 та в ньому світла колихалась пляма.

Ой пошила ненька
Мені кошуленьку,
Як біль, білу, як біль, білу,
Як папір, тоненьку.

Смужечка черлена
На грудях у мене
Палахкоче, палахкоче,
Мов листок на клені.

Чобіточки шиті,
Наче з воску литі...
Вдарю, вдарю закаблуком —
Чути у півсвіту.

Не журися, мати,
Буду танцювати,
Аби смутку, аби смутку
Серцю не завдати.

Вберуть мене, ненько,
В білу кошуленьку,
Як біль, білу, як біль, білу,
Як папір, тоненьку.

Пастораль

Обтяжені вином старі міхи лежали
на тесаних столах, що в землю уросли,
і лунко струмись гнувсь веселого врожаю,
що запахом землі нам голови хмелив.
Припізнений цей смак, та невтоленна спрага:
на вишині стегна дріма моя рука,
і молоде вино по жилах, наче брага,
гуляє і серця у грудях відмика.
Обридливо бринить в порожнім кухлі муха...
Хто сміє третім бути, щоб розлучити нас?
І по очах твоїх читаю певно: мука...
Бо промина-мина замилювання час...
Коротка ця струна, а звук такий високий,
і щемом віддає, відлунює здовкіл.
І чути шелесткі — по листю — скрадні
кроки,
і тїнь, як волосїнь, перетинає стїл.
І я відчув, як враз долоня знечутилась,
догідно подаю посудину лунку,
і слово на губах лоскочеться лестиве
про любові швидкі та муку запальну...
І голос поснувавсь, мов срібна павутина,
і, сплющившись, лежать побрижені міхи,
і обвиває нас наброшена лозина,
і я, як бевзь, сміюсь: хи-хи, хи-хи, хи-хи...

З циклу
«Золоті ключі»

— Соловейку маленький,
чом твій голос тоненький?
— А тому, що ніч така,
як безодня — глибока.
Та мій голос без жалю,
я співаю, не квилю...
— Соловейку, соловій,
ніби голка голос твій,
протягнув крізь груди нить,
але серце не болить...
— Серце, серденько моє,
ткнуте голки гострієм,
чом ти каменем тяжиш
і не б'єшся, не болиш?
Наче жорен, мелеш кров —
вохра сиплеться струмком...
— А я тим тобі важке,
що життя сипким-сипке...
Як водиця у пісок
в землю входиш, що не крок...
усякаєш щохвилини:
повнить жильні порожнини
синюватий порошок.
Порох шерхне на устах,
непрошита глухота,
а на грудях меч лежить, —
ходить колом чорна нить —
навиває голосок, —
довкіл серденька клубок.
— Соловейку, соловій,
в моім серці занімії...

Залізною брамою брязнуло місто,
і простір у очі зайшов, наче дим...
Спахає з-під повсті травичка гоїсто,
та смутки за втраченим вигоїть чим?
І бачиш крізь сльози розмите узлісся,
мов патьоки крейди на чорній стіні.
Позаду ж не брама — залізна завіса.
А що там? — не видно, не чути мені...
Не чути пліток, не видати і зради,
забуто образу, і стлумлено гнів...
Не треба назад — і нічого не згадуй,
минулось безсоння, забулися дні...
Так ніби й немає, за чим жалкувати,
та дні хоч ніякі, та жаль мені їх,
бо не відшкодуєш нічим свої втрати:
ні вірністю інших, ні щирістю всіх...
Бо з відстані й прикрість приємною стала,
і правдою стала відверта брехня...
Позаду почув скреготання металу,
неначе хтось браму важку відчиняв:
поглянув назад — стіна передмістя,
в повітрі ледь зримі прозорі рубці,
і спис, що у мене націлений вістрям,
затиснутий міцно в жіночій руці.

Біля очей, на дотик пучки,
на довжину відлуння — ти...
Пробач, що я мовчанням мучив,
що тінь, мов каменя, котив.

Тікав від тебе і від себе,
себе ошукував, брехав,
не царював, а лише жебрав,
не володів, а тільки брав.

І маю за видатки плату,
став тим удаваним, яким
зліпив себе — душа горбата,
і запеклися п'ястуки.

А ти на пімсту щедра, мила,
зійшла у очі, наче дим,
й того, що сльози ще не змили,
стинаєш полиском води.

Нитки промінні гай сплітають,
зі світлом погляд твій ріднять,
пташки зникати відлітають,
аж крила спалені димлять...
Розбризкують себе по краплі
в димучу далеч весняну.
Трава кладе зелені гапти
на стежечку уже лягну.
П'ю колір з проліска квапливо,
неначе мандрівничий джміль.
Щасливо, радосте, щасливо,
коли кружля по жилах хміль...
Поголубіла тінь стікає
чернечним кольором з пенька,
димить земля, як скибка сяйва,
в твоїх підсвічених руках...
О, не вистуджуйся ж ніколи,
ні з мови, люба, ані з слів,
бо навіть серце захололо
в колишнім сповитку снігів.
Я поклик ламаний і гнучий
уплів в березові гілки.
Чому мовчиш? Невже ж не чути,
як рвуться голосно нитки?

Вечірне

З циклу «Золоті ключі»

Де ж ти журно, круче, кричеш,
що тебе я і не бачу?
Чи від поклику відстав,
чи всотала висота?
На вустах моїх німих
махаоном клич притих:
слуха — не схлюпне крильми...
Круче, поклик твій з п'тьми,
склянку, обрію розбивши,
ти крильми щось чорне пишеш, —
то ж порізи — не письмо, —
мохом куриться димок,
у долини натікає...
Круче, ти летючий камінь —
отвір в просторі пробив, —
день чорніє голубий...
Зір чорніє волохатий...
І метелики крилаті
вилітають з вуст моїх.
— Круче, змовчать я, не зміг!
Бо витке могуззя диму
горло стиснуло незримо... —
А твій крич з височини
навіть голос почорнив:
— Кру...

*На старий
мотив*

Так сонячно-чисто, блакитно-прозора,
що хочеться зором весь світ увібрать.
Рвонувся до сонця, та кореня промінь
до болю тримав, не схотів відпускать.

Бо сила земна і сила небесна
мене розп'яли вертикально в житті.
Я витерплю муки усі, щоб воскреснуть,
але не в собі — в світовій повноті.

Приріс я до трав, до дерев присусідивсь,
ввібравши по парі у новий ковчег
тварин нерозумних і пташок безрідних,
всоставши у очі весь світ-безберег.

Рідня, перехожі, знайомі, кохані,
всі суцї в цїм світі й померлі давно
з'юрмились в мені, і від гулу я п'яний,
шумлять за облавком не води — вино...

Вітрило тріпоче, любов мене кличе,
з грудей вилітає розірваний зойк,
і бачу я, світе, небесне величчя
і чую, як рани укутує шовк.

В нетлінному світі стаю я стооким,
щоб в кожній істоті себе розпізнати,
дивлюся в небесну криницю глибоку
і сонячну бачу на водах печать.

Лечу одночасно донизу і вгору,
і голосу кола навсібіч біжать,
знайомі істоти, безликі, прозорі,
крізь себе самі і крізь мене летять.

Чи слухом, чи зором — збагнув я раптово,
що тіло моє височить у житті,
і світиться сонце краплиною крові
в криниці глибокій, в страшній висоті.

І збігся весь простір до крапельки жовчі,
яку вже не злиже жаждивий язик.
І хвиля висока незрячої ночі
котилась, аби розчинити твій крик.

І вже довкруг мене і птиці літали,
і паслися коні, і гаддя повзло,
знайомі і друзі ковчег розбирали,
щоб житло наситить звичайним теплом.

Любово, чому я тебе не побачив?
Отам коло тіла, що любе тобі?..
Облавки тріщать. Ніхто і не плаче...
Все суне та ближчає сутінь незряча,
і я завмираю, мов крик, сам в собі.

*На два
голоси*

— Свистілочко-сопілочко,
кленова моя гілочко,
з-під пучок дим — чи ти гориш,
чи упилася сутінню?
Чому ти на губах мовчиш,
і як тебе роздмухати?

— Ніскілечки, ніскілечки, —
відспівує сопілочка, —
гуду, гуду, мов бджілочка —
золочена струна...
В твоїх руках я гілочка
сумна і мовчазна...
Бо м'ятні твої пученьки
закуті у каблученьки,
у срібні перстеньки;
завдали серцю мученьки,
стлумивши мої звученьки,
холодні кулаки...
Торкнуться інші рученьки
і устонька палкі,
розквітну квітом рутоньки,
і серце буде чутоньки,
заграють без осмуньки
усі лади співкі.

Історичні ремінісценції

Ми йшли за водою урівень з водою
вдзовж річки-річанки,
і хвилі йшли лугові, комишанки...
І князь наш, вожатий, мечем розмикав
всі загати,
щоб вільно було і воді, і пісням струмувати.
На рівні з собою ми йшли по воді-водяниці,
і вільхові несли в руках патериці,
і міряли дно споночілого шляху,
де кублились срібні джерела та птахи.
Високі шоломи,
а одіж з овечої нитки,
та душі мандрівні вона не замкне у сповитки...
Ми йшли в кожному дереві, краплі, піщині,
і нитка часу розсоталась від «давна» до «нині».
Гарячий пісок у саман запікався,
копитом, стопою шлях битий писався.
На рівні Стожарів йшли губи гарячі,
а низом стелились не тіні, а згадки лайдачі.
Ген — шлях Кіліїмський, тут — скіфські
могили,
клубук візантійський, татарська стріла
однокрила,
там — женчик косою висічує вибите жито,
тут попіл, полову і сажу сіють на сито.
Там... шабля-співуха пружинить, хоч врізнобіч
гнеться...
Е, ні, на рівні з водою широко йдеться.
То небо повища, та пагорб загострить дорогу,
важке кам'янице звелося на річці порогом...
Приручена річка, прислівлена знов
дичавіє степами,
лиш весело сонцю ходити за нами...
На скалки його розбираєм, на ягоди, крицю.
Сміється воно, ховаючись в мак-сіянець
та зіниці,
та раптом воно виникає, вигулькує
в золоті бані,

в кульбабках соборів, що ніжно опуклились
скрізь на катрані.
...Позапліччю день, поза спиною крила пилюки,
вода подзеркалила, золотом вимила руки...
Ось гирло, ось горло, уста, рукави, струмовища,
десь тут Чорномор, бо в воді — бородище...
Човни трихдощаті, і довбанки, весла дворукі...
і темна бездонність,
і хмари пливають і хропуть, наче коні...
І хтось марев'яний над обрієм ходить по нитці,
на гребені мече з долонь полуниці...
«Лукум» і «рахат», лестиве,
в шербеті настояне слово,
його кам'яниці стоять у воді фірюзовій...
мечеті високі і муки глибокі...
галери важенні, кайдани іржаві...
Ой солоно в тій солоденній державі...
І каже Богдан:— Устріть течії вигрібайте,
там ваше майбутнє. Там витокі річки.
Про це пам'ятайте.

*Слово
Григорія Сковороди*

Я замовкаю, милосердний творче,
в союзі спокою став всевловимим слух,
і оглядаю поглядом дозорчим,
як гонить долю швидкобіжний дух.
А з вежі тіла видно лиш минуле,
та небосхил, та ще підступний степ,
і намистяний голос осавула,
що на кургані круками затерп.
І проступає чорний слід стожарні
там, де траву постригли вітряки,
і привиди, мов юрмища базарні,
ідуть по обрію понуро у віки...
Війне полова, запорошить очі,
і звук протне раптову сліпоту,
і я почую, милосердний творче,
ую забуту світом лункоту.
Хриплячих коней, і риплячі кола,
повйокування, нокування, свист,
і голос міді та заліза голос,
і вигуки, що вгору піднялись.
Сиричний ляскіт, брязкіт, валування,
жіночих голосів, пісень — клубок...
Ось-ось слух лопне, лиш додай останній
до всього ще й сопілки голосок...
Та знову тиша... курява ядуча
і дух заб'є, зведе на манівці,
аби відчув умовність всіх сполучень
і ненадійність патика в руці.
Аби пізнав всю немічність на дотик,
і пучками щербатості збагнув,
і, втративши усі земні висоти,
прославив лиш життєву довжину.

З висоти дерева

З циклу «Гоголівські читання»

Торішні трави впали на поліж,
та вже зелений натяк на появу
тепла — скорузлість протина, як ніж,
і обіцяє спалахи буйнаві.
Ось джерельцем проклюнувся любець,
і, задихаючись, хапає сонце брунька,
переповзає грядку корінець,
і павутинка лопається лунко...
Здригаєшся, бо відстань в тілі є,
що обумовлює і відхили, й вагання,
і прозелень ростучим гострієм
її заповнює, щоб припинить хитання.
Можливо, що до меж належних не доріс,
і форму ще не всю був виповнив собою,
і місце залишив для горя та для сліз
або ж заливсь на весь квітневою водою.
А може, ще й життя в минулім не добрав —
ввібгали силоміць у тіло це просторе.
Та шкіра вже тріщить, поношена й стара,
коли ввіходить дим солоний у зазори.
Стара трава тріщить, під п'ятами вогонь,
і раптом пригадав про люльку кореневу,
і з дуба заволав: — Товариші, агов!
Беріть у праву руч, гребіть назустріч дневі!..

і світліє поволі важка голова...
Ніби пальці в лусці — значить, сон був у руку:
срібну рибу ловив в каламуті нічній,
значить, нуривсь углиб, де ні зблиску, ні звуку,
хоч припливи й відпливи відбились в мені.
Відчуваю нутром; то приб'є, то відхлине,
кров у жилах підвладна хитанню води,
і свідомість в проміжках виносить
щось срібно-пташине,
аби, зблиснувши, зникнути знов назавжди.
Дві краплини в очах лиш тремтять —
не проллються,
і пісок під стегном твердне в камінь палький.
Як це дивно — заснути й прокинутися, — сутінь,
а все тіло твоє мерехтить від луски.
Як це страшно — повітря бракує,
губи ловлять пітьму, а доквіл німота...
Своє слово вплети в хор — хай простір святкує,
і випорскує з губ гіркота...

3

День не день — безнастанне сльотіння,
сон товстий, повстяний, не проткнуть;
прокидання немов воскресіння,
виринання... Бо ніч — каламуть...
А по хаті, де мулу в коліно,
де хитає горшки круговерть,
плава скриня, а в ній — його віно:
марля, стьожка, сорочка на смерть...
Кожну ніч домовик ворохобить,
трусить з комина сажу на піл,
цвіллю хліб розшива для оздоби,
розлива каламутну кушіль.
Ти по ночі пливеш — відпливаєш,
розмокає саманний ковчег;
на світанні когут вилітає,
але світ — безберег, безберег...
І нема куди птиці прибитись,
не пристать твоїй думці ніде,
імена каламуттю розмиті,
каламуттю розведений день.
І на пагорби хвильні угору
мчить потужна швидка течія,
і видніє крізь шибку прозору
вічна пристань твоя...

І стверджує кору дубову мороз,
сніги сургучами печата;
мовчання смолою в устах запеклось,
язик крижаніє при ґратах.
Та й що він вам скаже: так, білі сніги,
сумує і згадує літо?
Замети довкола, як безліч могил...
І можеш, мов дурник, радіти,
що скреснуть сніги і оголять шляхи
і виловить він з-поміж сміття
дубовий листок, не потрухлий, сухий,
яким запечаталось літо,
промимрить: «Минулось... минулось... зима...»
І спрагло чекатиме знову
того, що пощезло, розтало, нема,
змереживши кору дубову...

С. Семеновій

Світ розчинивсь — пропасниця б'є тіло,
так наче цвях висмикують з п'яти,
і розповите поле почорніле
повільнить крок: не квапсь — куди іти?
Та як же світ без мене заплощинний?
Без мене люди, дерева сумні?
І далечінь журливо-журавлина
велить іти не дяючись мені...
Сирітство світу чую, чую тління...
Кладу за пазуху посічені листки...
Збирання зору є моїм ходінням,
триванням, затисканням в кулаки
всього, що розпадається та гине,
втрачаючи окремішність облич...
О пагубо! Не ти першопричина!
Не закрадайся в голос і не клич!
І вивітрись з очей, і вийди з тіла,
з листка, з сучка, з пониклої трави,
і не світися в балці снігом білим,
не прикидайся, що струмок живий...
Та кольором фарбуються рожевим
і поле, і березовий гайок,
і простягають пагілля дерева,
щоб повернув воскреслий їм листок.
І всі скарби у тілі мов заскалки,
і смиче їх обценьками земля,
та мушу йти, бо простору так жалко,
ще й смуток покликає іздаля...

*Ти —
простір*

В безкровному дзеркалі зір виявляє безглуздя:
у посмішці губи зневажливу лінію гнуть,—
невже ж є тобою ота заплосцина облуда,
що в паузах серця на шкло видиха каламуть?
Шкляніє обличчя, вбираючи сонячні скалки,
повітряна хвиля поволі морщинить чоло.
Скажи, чи довірливий світ дається

усім на поталу,
чи наші відбитки спотворює зморщене шкло?

Бач — простір скорочений:

обрій підбивсь до підбрів'я,
і жменя хаток під очима холоде, як сіль;
і квапишся жити, життя проживаєш потрійно,
і ловиш обличчям мачини утіх звідусіль.

Хоч очі заплющиш, але, наче дзеркало, шкіра
вбирає і верби, і мокрий горнець на тину,
підшви лискучі, ввібравши обвітрений згірок,
спинившись раптово, тлумлять струну голосну.

О леле, поглянь, на гладенькому склі виступає
краплина червона, за нею вже інша біжить...
То простір, яким ти еси, виявляє
розірвану судину часу і сонячну мить.

Світовид —
збруцький ідол

С. Пушину

Вже голос розповивсь і воленьку святкує...

Сягаючи тебе, стає мій клич відлунням.

Ой скільки голосів кричало моїм горлом:

— Волі! Хліба! Мамо! —

Просочувався шепіт:— О життя страждання...

Очима — Світовид і досі продивляє,

здригається в мені, як Збруч перепливаю,

полегшено зітха, коли іду від річки...

І, звільнений вві сні, він бачить одночасно

минуле, майбуття, потворне і прекрасне...

П'явки стежок повзуть на пагорби багаття,

в розцямрених очах царюють бджоли сонця:

солodka тиша захвату, п'янкий нектар

мовчання:

його надміру в горлі, аж хочеться весь світ

осолодити...

Але праворуч *зуби холоду* ошкірились

на стріху —

з них скрапуюча лють видовжує хижацтво,

щоб прохромити мурзате дитинча під

обстановкою...

— Цур тобі! пек, морозе! —

У білому дуплі зими так затишно, снописто,

що і гіркий капіж, і дух солом'яний

знебарвлюють повіки і гасять зір...

А голос крейдяний

по білому проводить риску — дзеркальну

тріщину...

Ти обернися сам у собі, і очі пересунь лівобіч,

здвой свої вуха,

аби почути, як плач розхитує хреста дубового...

Щоб зором здвоєним промацать, мов рентгеном,

горбочок кожен

і пращура знайти, що не зведе ніяк суглобів

у кулак

чи в жменю, щоб, щоб зачерпнуть з гладущика

сипкого проса...

Землі все товще... і вагота видовжус маслаччя...
Так-таки смішно відчувать безсилля і свою
розірваність...
Сміється череп сміхом затверділим...
— Хто воскресить? Хто стулить все докупи?
Якщо у крейдяних проміжках земля
вклинилася? —
О Світовиде! крізь мулові потруски, крізь глину
в ніздрях
камінчик в роті хіба ж ти продихнеш?
Чи виречеш хоч слово?
У вухах глина... І лише пучками ти свідчиш
небо: рік Волопаса, осіннє рівнодення та
маланки...
Та що мені? Дні однакові, змарновані мов
наперед. Літа — в ломбарді. І я їх вже не
викуплю ніколи, бо так зібгав квитанцію, що
з паперових ліній лиш вчитаю долю
паперову... та білизну...
Хтось з водоспаду сходів тебе покликує —
і безіменне, слухняне вже єство за звичкою
ще озирається...
О Світовиде, я розумію, чому ти скам'янив свій
слух і наповічно засудомив рухи...
Бо послух — звичка, чуже привласнення та
слугування волі...
Глянь прямобіж: мчить хвилястий обрій
з горбочка на горбок,
земля сутулиться, хоч і плуги, і борони її
щосені і щовесні рівняють, а горошина біла
її викочує, рябесенькі ж яєчка жайворині
згладжують і розминають грудочку кожну,
а пастушки збивають пальцями узвишшя
кожне, аби побачить обрій...
Але, але земля горбатіє...
В якому часі це? Якщо і він круглявий?...
Попереду вже стільки, як й позаду...
Пригадуючи, ти передбачаш...
О Світовиде, ти восьмиоким зором навсібіч
бачиш, кругло розумієш,
ніде тобі розривів ані пауз — все замкнуте,
сферичне.
Чи не тому ти весь — одна суцільність?
А мої ж суглоби — розтяті, подрібнені.
І треба рухом м'язів

їх виправлять щомиті, бо все згинається: коліна
до грудей,
а лікті до живота... Рука ж стиска пашницю,
у мушлях слуху —
рідні імена... У ніздрях — дух пшеничний...

А зір покраяний
лиш бачить сходи — вгору, де хтось долонями
собі вуста впотужнив, волаючи: — Гей, Павле! —
Хіба ж мене?

О Світоvide, безіменне «я» ще вище бачить!

І сягає зором безодні вічної...

«Павлом» я вчора був, але сьогодні інший,
відмінніший Іванніший та Василіший...

Що варта сила рук? Стулити губи та розв'язати
притьмом язика,
утнуть, розняти, пов'язати ланки, буй-гурові
скрутивши рога,

приторочити до очкура, як чару, чи
нахромивши на стрілу хребет осетровий,
пустити з тятиви й нагодувати серце?

О Світоvide, губи ти зімкнув і кругло

запечатав мову, мов надів каблучку.

О Світоvide, восьмигубим криком я проклинаю
на весь світ:

— А хай посохнуть руки! —

Бо сила духу піднімає крила. Всяку
окремішність об'єднує
стремлінням. О Сві-то-vide, видиме — не сутнє.
І камінь дише.

І Петром зоветься, і тулить свою голову
в долоні, і заповза за
пазуху, і нишкне, щоб раптом вдарить в груди
і потрощить суглоби.

Та, зрештою, ти кам'яний і сам. І пам'ять
зав'язав, стягнув повітря, і восьминого ти
утвердив землю, і, оповитий димом, зориш
навсібіч, щоб здичавілий камінь не заскочив
знагла; очі на чатах... меч щербатий. А шолом —
полив'яний,

щоб не пристала ані роса солона, ні дощ
вощаний, ані мідяне світло...

О Світо-диво...

Черлень — праворуч, а ліворуч — жовто.

Прямоглядь — білизна сипуча, а позаду —
чорно...

Та, обернувшись, все переінакшиш і вигукнеш
лівобіч:
«Воля!», праворуч: «Хліба!», попереду:
«Життя!»

А позаплічю: «Мамо!»

А обернувшись, ти гукнеш те ж саме, але
відлуння поверне те, що суще і найближче...

— Ми-ру!!! —

Світовиде, аби цілушкою замкнути губи...
і увідхнути життя на широчінь чотиригруддя!

* * *

Незайманосте днів, зцілющосте майбутня,
розпорушусь і я, мов грудочка землі...

Якщо хтось буде жить, то буду й я
присутній

краплиною в струмку, сажинкою в золі...

Пелюстки снігові заповирили ганок —
то небо відцвіло чи пізній покривець?

Але життя таке, мов розпочався ранок,
торкається повік нервовий промінець.

І про який кінець, і про яку погибель
хто каже, свідчить хто, хто прагне чи

жада?

Рукою проведу — повітря наче шиба;

і нова далечінь, хвилинка молода...

І цюкає сусід сокирою колоду,

і плеще у долоні на радощах вогонь:

сніг зверху, а життя не вигаса зісподу,

в зіницях стиснувся жар, і світло б'є

зі скронь.

З М І С Т

«Гортається все швидше»	5
-------------------------	---

Ч А С

Зупинка	8
Відлуння	9
Триптих про війну	10
Пам'яті композитора Якуба Мунка...	12
Листок (з дитячих спогадів)	13
Після перегляду фільму «Звичайний фашизм»	15
Батькові рубці (з циклу «Фотокартки»)	16
Біля братської могили	18
Пожовкла дитяча фотокартка (з циклу «Фо- токартки»)	19
Сини	20
Вдовице (повоєнне)	21
На латці — латка...(з циклу «Відлуння вій- ни»)	22
«Голка-латалка шкіру латає»	23
Зустріч у полі («з циклу «Відлуння війни»)	24
Чати	25
Заміс	26
Сіль (з циклу «Відлуння війни»)	28
Два дні	29
Зір (з циклу «Відлуння війни»)	30
Шовки	31
На спадку вечора	32
Спалахи	33
Тінь	34
Біля ставка	35
Край плеса	36
Відбиток на склі	37
Світло	38
«Ну що я міряю? Не знаю»	39
Перед світанком	40
Після дощу	41

Бути деревом	42
В оці роси	43
Погляд на дерево	44
Тіснота	45
Біля межового каменя	46
«Сонце з круга зійшло...»	47
Зустріч	48
«Трава вереснева прощально-зелена»	49
Компенсації	50
З циклу «Натура»	51
В Кижському музеї-заповіднику	52
Мить	53
Розчинені вікна	54

ПРОСТІР

«Ні квітка безіменна, ні трава»	56
«Сосна, мов шлях, припала пилом»	57
«Скільки вод стоїть між нами»	58
По цей бік осені	59
Липневий туман	60
Серпневий листок	61
Полинова сутінь	62
«Втягнувши голову у плечі»	63
«Криниця. Стану над водою»	64
Осінній пейзаж з вороном	65
Стукіт	66
«Я лугом йду — назустріч вітер віє»	67
На перевалі осені	69
«Не навмання, а полем навпростець...»	70
«Світліє корою прожилля беріз»	71
«Над полем шепотінь, над полем шелестінь»	72
«Відлучена іменням та бажанням»	73
За картиною Єдварда Мунка «Крик»	74
Ревнощі	75
«І день навстежень, і очі — розкриті на безмір...»	76
Таке ти, полечко	77
Обійми	78
Не відгороджуйсь іменем від світу	79
«Вже день затулений березою»	80
«Спокусливець-змій, коліщато гадюки»	81
«Цей сніг зависокий для тихої скрипки»	82

Пізня гроза	83
Літо	84
«Година припливу до скроней шаленої крові»	86
«Синиця в волоссі... А де ж їй гніздитись, скажи?»	87
З циклу «Сніги»	88
«Покрай хвилі йду. Спинюся»	92

СЛОВО

Слово Івана Вишенського	94
«Сосновий шум, дрімливий, колихливий»	95
Слово Пабло Неруди	96
Американський безробітний (з циклу «Фотокартки»)	97
Фермер біля тину (з циклу «Фотокартки»)	98
Власний портрет в газеті (з циклу «Фотокартки»)	99
Осереддя	100
Віддалення	101
Краплина	102
Спасівка	103
Ім'я	104
Шляхи Данте (уривок із поеми)	105
Згортання	106
Голос серця	107
Лад	108
За мотивами «Ворона» Едгара По	109
Ягода	110
Подільність	111
Набравши води	112
«Земле моя, двоєдина в житті і загині»	113
«Болючішає зелень і блакить»	114
Пісня	115
Пастораль	116
З циклу «Золоті ключі»	117
«Залізною брамою брязнуло місто»	118
«Біля очей на дотик пучки»	119
«Нитки промінні гай сплітають»	120
Вечірне (з циклу «Золоті ключі»)	121
На старий мотив	122
На два голоси	124

Історичні ремінісценції	125
Слово Григорія Сковороди	127
З висоти дерева (з циклу «Гоголівські читання»)	128
Слухаючи музику Максима Березовського	129
«Світ розчинивсь.— пропасниця б'є тіло»	132
Ти — простір	133
Світовид — збруцький ідол	134
«Незайманосте днів...»	138

Павел Михайлович Мовчан

Календарь

Стихи

Киев, «Радянський письменник», 1985

(На українському мові)

Редактор *В. О. Осадчий*

Художник *О. О. Лафакі*

Художній редактор *П. В. М'яковська*

Технічні редактори:

Л. М. Бобир, А. В. Джафарова

Коректор *С. І. Слабошевська*

Інформ. бланк № 1866

Здано на виробництво 04.02.85.

Підписано до друку 14.05.85. БФ 17507.

Формат 84×90^{1/2}. Папір для глибокого друку.

Звичайна нова гарнітура. Високий друк.

6,3 ум.-друк. арк., 10,68 ум. фарб.-відб., 5,22 обл.-вид. арк.

Тираж 2000 пр. Зам. 5—43.

Ціна в оправі 85 к.

Видавництво «Радянський письменник»,
252054, Київ, вул. Чкалова, 52.

Київська книжкова фабрика «Жовтень».
252053, Київ, Артема, 25.

Мовчан П. М.

М74 Календар: Поезії.— К.: Рад. письменник, 1985.— 142 с.

До збірки відомого українського радянського поета входять нові вірші. Провідна тема книги — роздуми про вічну категорію часу. Автор розглядає її на тлі сучасного життя народу в морально-етичному та філософському аспектах. У віршах П. Мовчана тісно переплітаються достовірність пережитого і напруженість ліричного відчуття, особисті переживання і громадянські мотиви. Книжка багата яскравими символами, насичена оригінальними асоціаціями.

М $\frac{4702590200-096}{M223(04)-85}$ 123.85

У2